



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Vestergaard
Bidrag til
Ørslev bys historie
II

F. V E S T E R G A A R D
B I D R A G T I L
Ø R S L E V B Y S H I S T O R I E
II

(Manuskriptkopi)

De første afsnit af bogen - s. 1 - 29 - er kopi af foredrag afholdt i Ørslev d. 26/11 1980.
De øvrige afsnit er resultatet af senere lokalhistoriske undersøgelser afsluttet 1982.

Bidrag til Ørslev By's Historie,

som udkom i 1935, beskæftiger sig hovedsagelig med bøndergårdenes forhold: Udskiftning, udflytning, overgang fra fæste til sælleje o. s. v. Nærværende beretning skal opfattes som et supplement hertil, idet den beskæftiger sig med andre forhold, som har gjort sig gældende i byens udviklingshistorie.

Meget iøjnefaldende er de to stensætninger, der findes på Rynkebjerggårds mark. De er levninger fra stenalderen. Altså har her levet mennesker så langt tilbage i tiden som mere end 3000 år f.v.t.

Men disse to iøjnefaldende stendysser er ikke de eneste oldtidsminder, der findes i Ørslev sogn. Nationalmuseet har foreløbig angivet

5 langdysser	omkr. 3000 år f.v.t.
4 runddysser	- 3000 år f.v.t.
3 jættestuer	- 2000 år f.v.t.
5 bronzealderhøje	- 800 år f.v.t.

1 begravelse fra keltisk jernalder

1 begravelse fra romersk jernalder omkr. v.t.s begyndelse

Byens Navn er jo Ørslev, og man har fundet ud af, at stednavneendelsen -lev betyder levning eller noget leveret til efterkommere. -lev forekommer så godt som altid i forbindelse med et mandsnavn. Her er det Øthær. Man tænker sig, at en mand af dette navn har skabt sig en bosætning her. Den har han så kunnet efterlade sig til sine efterkommere. Navne på -lev er opstået i vikingetiden omkr. 500 - 800 e.v.t.

Øthærs lev er i tidens løb ændret til Ørslev (sammenlign Alværs lev Allerslev). Stensved er ikke oprindeligt en by, men en fælle - et åbent skovparti, hvor dyr kunne sættes frit ud til græsning. Da dette skovparti var påfaldende rigt på spredte sten, opstod heraf navnet Stensved. Denne fælle lå oprindeligt til fælles afbenyttelse for Kalvehave, Mern, Vordingborg landsogn, Ørslev og Øster Egesborg.

Men i 1759 blev det bestemt, at hele det store område skulle deles. Således opstod så stednavne som Kalvehave Skov,

Viemose Overdrev, Mern Skov o.s.v. samt Ørslev Stensved. Ørslev Kohave var ligeledes et fællod, men kun for Ørslev og mest beregnet på køer. Navne som Græsbjerg, Fæby og Ørslev Mose behøver vist ikke nærmere forklaring. Ørslev Frage har fået navn efter et af de gamle marknavne: Frages ager.

Ørslev Kirke.
=====

Kirken er bygget i årene omkring 1200 - 1250. Den skulle oprindeligt have ligget på en bakkeskråning lidt øst for stedet med de 2 nævnte stenaldergrave. Her på mtr. nr 36 er der levninger af en langdysse, og den blev trofast bevogtet af trolde-tøj. De ville ikke finde sig i, at der skulle bygges kirke her med ubehagelig klokkeklang o.s.v., og alt hvad der blev bygget op om dagen, blev revet ned om natten. Der var så ikke andet at gøre end at finde et andet sted til kirkebyggeriet, og det blev så der, hvor den nu ligger.

I 1555 blev det ved klemmebrev bestemt, at Ørslev og Udby sogne skulle betjenes af samme præst, og det sogn, hvor præsten først døde, skulle så være annex til det andet. Da Ørslev-præsten døde først, blev det til, at Udby sogn blev hovedsogn, og Ørslev sogn annexsogn. Den af gårdene, som i forvejen tilhørte Ørslev kirke som tiendegods, fik derefter navnet Annexgården

I 1689 ønskede kongen at oprette et rytterdistrikt på Fyn og ville derfor skaffe sig i besiddelse af Ugerslevgård. Denne gård ejedes af Christian Lindenov til Restrup og hans søster Anne Elisabeth Lindenov til Bækkeskov. Der kom et mageskifte i stand, hvorved kongen afhændede Udby kirke, Ørslev kirke, Kæng kirke, Mern kirke og Sværdborg kirke. - Alle med tilhørende bøndergods og tiende samt jus patronatus et vocandum. Til Ørslev kirke var der et bøndergods på 12 tdr. 3 skp. hartkorn, hvoraf landgilde skulle svares. Desuden var der tiende på 25 tdr. hartkorn.

I 1698 ønskede kongen stter at komme i besiddelse af Ørslev kirke med tiende og gods, og han købte den sammen med bl. a. Udby kirke og Kæng kirke tilligemed en del andet gods i Syd-sjælland. Denne gang købte han det af rektor ved Nykøbing

Falster skole Magister Philosophiæ Peder Høyels, som i mellemtiden må være kommet i besiddelse af disse herligheder. Købesummen var i alt 3.746 rdl. 34 sk. Sagen var, at kongen nu ville have samlet alt gods i Sydsjælland for at få kompletteret sin vildtbane, samtidig med, at han også ville benytte området til rytterdistrikt.

Vildtbanen.

I 1718 købte kongen endvidere 4 skovpartier på Ørslev Stensved af justitsråd Ifuer Andersen. 1742 solgte kongen en øde jord med grund, men uden overskov til skovrider Knud Ravn, Ørslev, for 180 rdl. 40 sk. Af andre kongelige køb her på egnen kan nævnes:

1745 1 hus med 2 skovlodder af Hemming Pedersen	300 rdl.
1746 2 skovlodder af Hans Junghans	80 -
1749 1 lille gård af Laurs Laursen	60 -
1753 3 gårde og 1 hus af Sidsel Svan	160 -

+ besætning 93 rdl. 32 sk.

Ørslev lå således som en del af vildtbanen, som blev endeligt færdiggjort af Frederik d. Femte. Der blev langs vildtbanegrøften anbragt nogle såkaldte vildtbanesten, udfærdiget som tilhugget granit med følgende inscription: Øverst en krone, herunder F 5 (Frederik d. Femte). Herunder V.D.B.A. (Vordingborg amt), og nederst W.B. (Vildtbane) 1762. Hver af stenene har et nummer, som blev anbragt til sidst. En af disse vildtbanesten står i haven ved Tvingbrogård (ved vejen mellem Ørslev og Præstø) Den er anbragt sådan, at den er synlig fra vejen.

Rytterdistrikt

Det meste af Bårse og Hammer herreder var i sin tid indtaget til rytterdistrikt. Bønderne her var således rytterbønder. Først var det sådan - nemlig ved starten 1670 - at bonden selv skulle være rytter og stille i krigstid med hest og mundering. Til gengæld var han fri for landgilde, landmilits, egtkørsel og en del andre pligter. Senere blev det ændret derhen, at bonden ikke selv skulle være rytter, men derimod

for hver 8 tdr. hartkorn sørge for underhold til en rytter og hans hest samt sørge for mundering. Var der ikke 8 tdr. hartkorn til en gård, måtte en anden gårdmand sørge for resten op til de 8 tdr. For Ørslevs vedkommende var det så heldigt, at hver af gårdene netop var med et tilliggende på 8 tdr. hartkorn. I 1768 blev pligten over for rytteriet ophevet, og bønderne blev derefter ganske almindelige hovbønder med landgilde og alting. I 1774 blev ryttergodset solgt ved auktion, og der opstod 12 herregårde med tilhørende bøndergods. Den første blev købt af baron Reinhard Iselin, og den kom til at hedde Iselingen. Herunder hørte som bøndergods hele Ørslev by og Faby, mens Græsbjerg kom til at høre under Snertingegård. Det gjorde nu ikke så meget, fordi Snertingegård også blev købt af baron Iselin. Han købte endvidere Rosenfeld og Aunø, og det er forklaringen på, at udskiftningsforretningen angående Ørslev kom til at foregå på Rosenfeld.

Sammen med Iselingen overtog ejeren her Ørslev kirke med tiende og gods. Derfor havde Iselingen alle tiendeindtægter af kirken, men skulle til gengæld sørge for afholdelsen af alle udgifter, der var forbunden med kirkens vedligeholdelse. Kirketienden er nu afløst, og Ørslev kirke er herefter selvejende. På Ørslev kirkegård ligger begravet prominente personer fra Iselingen. Således den tidligere rektor for Borgerdydskolen i København, professor Martin Hammerich, som var ejer af Iselingen 1867 - 1881. Ligeledes findes her gravstedet for digteren Chr. Richardt, som var professor Hammerichs svigersøn.

Skole.

Mens Ørslev endnu var ryttergods, skete der noget betydningsfuldt på alle rytterdistrikter med hensyn til den kulturelle udvikling.

Efter den lutherske reformation 1536 var det store spørgsmål i religionen, at man måtte bestræbe sig på at have nøjagtigt de samme meninger, som Luther - og her Hans Tausen - havde

haft. Den første lutherske periode kalder man derfor ortodoksiens tidsalder. Men som tiden gik, var der efterhånden mange, der fandt, at vel kunne det være godt at have de rette meninger, men vigtigere var det at have et fromt sind, og indrette sit liv derefter. Foregangsmanden for denne bevægelse - om man så må sige - var den tyske tænker August Herman Francke, som levede 1663 - 1727. Fromhed hedder på latin pietas, og bevægelsen har derfor fået navnet pietismen.

Frederik d. Fjerde, som var konge i Danmark 1699 - 1730, var i begyndelsen af sin regeringstid stærkt optaget af sanselige glæder og førte et noget letsindigt levned, men så blev han i skuffelse over, hvor lidt dette liv gav ham af åndelig tilfredsstillelse, grebet af pietismen, og det skulle sætte sig meget dybe spor. Det blev ham magtpåliggende at få ungdommen opdraget på kristelig og from vis, og det vilde derfor - mente han - være gavnligt, at de fik lært læsningens kunst, så de kunne læse i bibel, katekismus og salmebog. Med dette formål for øje bestemte han, at der på hans godser - det vil sige rytterdistrikterne - skulle oprettes skoler - 1 skole for hver 280 tdr. hartkorn. Denne bestemmelse blev givet i anledning af kongens 50 års fødselsdag i 1721. Det blev i alt til 240 skoler, hvoraf 19 kom til at ligge i Vordingborg -distriktet og en af dem i Ørslev.

Det blev murermester Lars Erichsen, der som entreprenør og arkitekt kom til at stå for opførelse af skolehusene, som derfor blev helt ens.

Bygningen kom til at bestå af

Grundmur, højt tag, skrå gavle, røde tagsten, 8 fag vinduer med i alt 48 blyindfattede ruder. Der var udvendige skodder. Gulvet blev lagt af brændte mursten i modsætning til de almindelige bondestuers lærstampede gulve.

Til hver af disse skoler blev henlagt en lille indhegnet kålgård.

Skolerne kom i gang i årene 1722 - 25, men oprettelsesdagen regnes som d. 11. oktober 1721, fordi Frederik d. Fjerde på denne dag fyldte 50 år.

Over hovedindgangen til skolen anbragtes en sandstenstavle med inscription. Øverst på stenen stod:

Hanc scolem hujusq; ad instar ducentas quadreginte in circulis ad perpetuo alendas duodecim cohortes equestres a me institutes fundavi.

MDCCXXI

(I Året 1721 har jeg grundlagt denne skole ligesom andre, i alt 240 skoler, i de distrikter, jeg har oprettet til underholdning af 12 ryttereskadroner. 1721)

Derefter følger et vers, som er forfattet af Fr. Rostgaard:

Halvtredsindstyve Aar, GUD, har du mig opholdet,
At Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet.

Thi yder jeg min Tack og breeder ud DIT Navn
og bygger Skoler op de fattige til Gavn.

GUD lad i dette Verck DIN Naades Fylde kiende.

Lad denne min Fundatz bestaae til Verdens Ende.

Lad altid paa min Stool een findes af min At

Som mener DIG MIN GUD og DISSE Skooler rett

Hovedpunkterne i lærerens instruks:

I Læreren skal især tage sig af de fattige almissebørn.

II Skoledagens gang:

1. Morgensalme
2. Bøn (hvorunder børnene knæler)
3. Et kapitel af den hellige skrift
4. Bodssalme eller anden åndelig sang
5. Undervisning
6. Om aftenen afsluttes på lignende vis.

III Undervisningens indhold

- a) Luthers lille katekismus - ord for ord udenad - og dens forklaring
- b) Læsning indenad i bog
- c) Skrivning
- d) Regning

a og b er gratis, c og d. koster 2 sk. pr. uge.

Lærerens løn:

1. 24 rdl. i rede penge, som skulle udredes af kirkens indkomster
2. 3 skovlæs brænde
3. 1 læs tørv for hver 20 tdr. hartk. (i alt 14 læs)
4. 1 lispund hø af hver td. htk. (280 lispd. = 2240 kg)
5. 1 lispund halm af hver td. htk. (280 lispd.= 2240 kg)
6. Fri græsning på byens fællede for 2 køer og 6 får
7. 2 mk. af hver husmand
8. Frihed for alle skatter

Da ryttergodset blev solgt i 1774, opstod der stor forvirring i skolelærernes lønforhold. Hovedgårdene fik tillagt - eller tilkøbt - kirketienderne, og forhen var en del af dette hartkorn tilkendt skolerne. Endvidere skete der det, at en del afgiftbelagt bøndergods blev inddraget under herregårdene som skattefri herregårdsjord. Derved forsvandt for hver skole ca. 40 tdr. hartkorn, og det betød årligt, at hver af lærerne mistede 40 lispund hø og 40 lispund halm c: ca. 320 kg af hver slags. Endvidere mistede de hver 2 læs tørv og fik nedsættelse af græsningsretten. De 3 første poster kom herremændene til gode, mens nedsættelsen af græsningsretten kom bønderne til gode. Ydermere faldt de rede penge i værdi på grund af konjunkturerne.

Lærerne rejste sig da også i protest mod denne forringelse af deres økonomiske forhold, og hovedmanden i denne protestbevægelse var her på egnen læreren i Stensby, Adolf Toftegaard.

Dette resulterede i, at der i 1788 kom et cirkulære, der bødede noget på dette forhold.

Ved Ørslev skole virkede følgende lærere:

1740	Stud.	Erik Pedersen Vind
1742 - 1751	-	Nicolai Jacob Funch
1751 - 59	-	Ulrich Ameling
1759 - 77		Hans Holst
1777 - 1805		Gerhard Geertsen
1807 -	fhv. tjener	Isak Pedersen (senere gårdmd. på Vestergaard).

Skolepatronen, som var den største lodsejer i sognet - her assessor Aagaard på Iselingen - havde ledelsen og administrationen af skolevæsenet. Ved indførelsen af det kommunale selvstyre i 1841 fik han et folkevalgt forum, med hvilket han kunne drøfte skolens forhold. Det er derfor naturligt, at en videre skildring af Ørslev skoles udviklingshistorie henføres til afsnittet om det kommunale selvstyre.

Udskiftningen.

I sidste fjerdedel af 1700-tallet blev der udfoldet bestræbelser på at ændre forholdene inden for det praktiske landbrug efter et mønster, der var startet i Holsten og førtes hertil af blandt andre inspektør Johan Voelker. Det gik ud på, at man skulle erstatte det hidtil benyttede trevangsbrug med en omdrift i indtil 11 kobler, men en hindring herfor var, at bønderne drev deres landbrug i fællesskab, hvilket var nødvendigt, fordi hver gård havde sin jord på et stort antal forskellige steder i lange smalle strimler. Det var derfor nødvendigt at få jorderne fordelt således, at hver gård fik sin jord samlet på et sted. Denne proces er det, man kalder udskiftning, og hvordan dette blev udført i Ørslev i årene 1782, 1798, 1810 og 1852 er beskrevet i bogen "Bidrag til Ørslev By's Historie". Der er dog et par forhold, som det kan være formålstjenligt at beskrive nærmere. Der er angivet, at jordfordelingen foregik efter mål og taksation. Det er formen for taksation, der her skal beskrives. Den foregik på følgende måde:

Ved birketinget blev udtaget 2 stedkendte, men uvildige mænd, som under edsafleggelse skulle foretage taksationen af de enkelte jordstykker. Landmåleren opmålte hvert enkelt jordstykke i geometriske kvadratalen, og derefter foretog taksationsmændene deres vurdering og gav det pågældende jordstykke et vurdellingstal efter bonitet. Hvordan det foregik i Ørslev, er her ikke undersøgt nærmere,

men det kan give et fingerpeg at sammenligne med, hvordan det foregik i nærliggende lokaliteter. I Mern, Øster Egesborg og Kalvehave benyttedes 3 forskellige beregningsmåder: 1.) Den bedste jord blev ansat til 24, den ringere fik derefter vurderingstal fra 0 til 23 - 2.) Man ~~ræsonerede~~ som så: Der skal 8 skpr. til en td., er jorden dårligere skal man beregne flere. Her blev så den bedste jord vurderet til 8, mens ringere jord fik vurderingstal fra 9 og opefter. - 3.) En metode, der ligner 2.), men her ansætter man for nemheds skyld laveste vurderingstal til 10, således, at den bedste jord får vurderingstal 10, og den ringere vurderingstal fra 11 og opefter.

Eks.: Et jordstykke ansås af vurderingsmændene for at være godt og vel halvt så god som den bedste. Den får da følgende bonitetstal: Metode 1.): 13, Metode 2.): 15, Metode 3.): 19. - Ved beregning fremkommer derefter et boniteret eller reduceret areal, og efter det således beregnede fordeles jorden mellem gårdene, således at ingen bliver forfordelt.

Eksempel på forskellige beregninger af et geometrisk areal på 2345 kvadratalen omregnet til boniteret areal:

- | | | |
|-----|-----------------------------|---|
| 1.) | $\frac{2345 \times 13}{24}$ | kvadratalen (bon.) = ca. 1270 kvadratalen |
| 2.) | $\frac{2345 \times 8}{15}$ | - (bon.) = - 1250 - |
| 3.) | $\frac{2345 \times 10}{19}$ | - (bon.) = - 1234 - |

Overgang fra fæste til selveje

Fæstemålet for en fæstebonde gjaldt for livstid, og der var ikke nogen som helst garanti for, at hans arvinger kunne overtage gården efter ham. En eventuel forbedring af gården og dens drift kom derfor ikke automatisk arvingerne til gode. Det ville derfor være af stor betydning for landbrugets forbedring, om man gav fæstebønderne den sikkerhed, at fæstet kunne gives i arv til sønner eller andre arvinger. Således opstod da ordningen med at indføre det såkaldte arvefæste for dem, som ikke havde mod eller råd til at købe

deres gård til selveje.

Som før nævnt var det baron Reinhard Iselin, der købte herregården Iselingen, hvorunder bøndergodset i Ørslev hørte. Da baronen døde i 1780, oprettede hans hustru efter deres tidligere aftale eller fælles ønske 2 stamhuse af Iselingen og Rosenfeld til hver af deres 2 døtre.

I 1803 solgtes begge godser efter kongelig bevilling, og deres status som stamhuse substitueredes med fideikommiskapitaler, hvilket senere skulle vise sig at være et stort held for bønderne i Ørslev. Her kan man sammenligne med forholdene på godset Lilliendal, som under den første grev Knuth blev et fideikommis som substitueret for godset Christiansdal på Lolland. Her var nemlig fideikommiskapitalen bundet i det underliggende bøndergods. Følgen var, at mens herlighedsbesidderen på Iselingen frit kunne disponere over bøndergårdene og sælge dem til arvefæste eller selveje efter eget forgodtbefindende, så fik herlighedsbesidderen på Lilliendal først i 1862 justitsministerens tilladelse til at afhænde sine bøndergårde, og endda kun efter nærmere bestemte retningslinier. Dertil kom, at han ved salg kun kunne disponere over 1/12 af den ved salget fremkomne kapital, medens resten skulle fastbindes i fideikommisset. Dette medførte eksempelvis, at overgangen fra fæste til arvefæste eller selveje i Ørslev hovedsagelig fandt sted i årene 1851 - 1868, medens det for Røstofte- og Stårbygårdenes vedkommende først fandt sted efter 1870, og da kun til arvefæste, indtil loven om arvefæstets afløsning kom i 1918.

Nedenstående skema viser en oversigt over denne udvikling på godsområderne Lilliendal, Iselingen og Petersgård. Med hensyn til sidstnævnte gods var der det særlige forhold, at kongen købte gården i 1899, da Peter Johansen døde, så han hastede med at afhænde bøndergodset, mens han selv beholdt skovene.

Røstofte og Stårby	Ørslev	Stensby
arve- selveje	arve- selveje	selveje
fæste	fæste	

1800-1809		18 gd.
-----------	--	--------

1810-1819		
-----------	--	--

1820-1829		
-----------	--	--

1830-1839		
-----------	--	--

1840-1849		
-----------	--	--

1850-1859	12 gd.	1 gd.
-----------	--------	-------

1860-1869	7 -	23 -
-----------	-----	------

1870-1879	3 gd.	
-----------	-------	--

1880-1889	6 -	2 -
-----------	-----	-----

1890-1899	2 -	
-----------	-----	--

1900-1909	2 -	2 -
-----------	-----	-----

1910-1919	2 -	3 --
-----------	-----	------

Sammenligning mellem priserne, idet de er omregnet til rug efter den til de angivne tider gældende kapitelstakst:

Petersgårds område: 1805 (selveje) 92 tdr. pr. tdr. htk.

Iselingsens - : 1859 (do,) 153 - - - -

Lilliendals - : 1881 (arvefæste) 306 - - - -

Den økonomiske og kulturelle udvikling.

Hele denne udvikling i landbrugets ejendomsforhold medførte en betydelig forbedring på det økonomiske område. Der dyrkedes hovedsageligt korn, og priserne var temmelig stabile, så enhver landmand vidste, at når kornet var avlet og solgt, så var der penge nok til underhold for familien indtil næste års høst. Men da skete der ude i den store verden ting, som gjorde, at forholdene på dette område ændredes betydeligt for hele det danske landbrug.

Man får et indtryk af de hårde kendsgerninger ved at betragte følgende statistiske oplysninger:

1866-70	korneksport fra Danmark	38,3 mill. kr.
---------	-------------------------	----------------

1875-78	- - -	26,4 - -
---------	-------	----------

1879-82	- - -	24,7 - -
---------	-------	----------

Årsagen til denne missere kan korteligt forklares med 3 epokegørende opfindelser:

1788 James Watt opfandt dampmaskinen

1807 Robert Fulton opfandt dampskibet

1829 George Stephenson opfandt lokomotivet

Disse opfindelser medførte, at de vældige kornarealer i øst og vest benyttedes til - ved hjælp af de stærkt forbedrede transportmidler - at oversvømme Vesteuropa med billigt korn. Derfor blev de danske kornpriser trykket, og 1880'erne blev det årti, hvor den store landbrugskrise i Danmark satte ind. Mens kornet således faldt i pris, steg priserne støt på smør, flæsk og æg, og derfor blev det danske landbrug efterhånden omlagt fra kornavl til kvægavl. Her satte andelsbevægelsen ind. I Hjedding i Vestjylland oprettedes det første danske andelsmejeri i 1882, og allerede i 1866 havde provst Sonne i Thisted oprettet den første andelsbrugsforening efter engelsk mønster med det formål at skaffe medlemmerne billige og gode forbrugsvarer.

Adam Oehlenschläger havde i året 1805 skrevet et digt: Langelandsrejse, hvori han lader de smukke blomster slutte med ordene: Alt nyttigt skal gennem munden gå. Det er hans princip. Men det skulle vise sig, at det netop ikke var dette princip, der blev hyldet i det danske samfund. Der byggedes forsamlingshuse, der dannedes skytteforeninger, gymnastikforeninger, dilettantsejlskaber, foredragsforeninger m. m. m., og dette var jo netop tegn på, at befolkningen følte, at det nyttige arbejde ikke var det eneste saliggørende.

Vi vil nu i det følgende se på, hvordan hele denne udvikling i økonomisk og kulturel henseende fandt sted på disse egne. Nærmere betegnet i Ørslev sogn.

Ørslev Forsamlingshus

Vi er så heldigt stillede med hensyn til at få kendskab til dette, at den gamle forhandlingsprotokol for Ørslev forsamlingshus eksisterer og dertil de gamle regnskaber. Lad os da først se lidt på husets historie. Formodentlig i slutningen af 1888 blev der taget bestem-

melse om at rejse et forsamlingshus i form af et aktieselskab. Der blev som grundlag indtegnet 192 aktionærer med aktier fra 10 kr. til 200 kr. I alt 5.582 kr.

Den første generalforsamling blev afholdt d. 24. marts 1889, og her valgtes den første bestyrelse.

Tømrer Jens Nielsen, Kulsø (udarbejder tegning)

Grdjr. Rasmus Nielsen, Annexgården (Kasserer)

- Niels Hansen, Ørslev Bom (Næstformand)

Lærer H. P. Hansen, Ørslev (Formand)

Ordr. Peder Larsen, Østergård (Byggeudvalg)

- Anders Eilørsen, Lundegård (do)

Tømrrer Rasmus Rasmussen, Ørslev (udarbejder tegning)

Smed Niels H. Nielsen, Ørslev (Byggeudvalg)

Mejeribestyrer M. A. Madsen, Ørslev

Revisorer:

Grdjr. Henrik Olsen, Lindholm

Husmd. Bendix Henriksen, Ørslev Mose.

Grunden blev købt af grdjr. Jens Larsen, Bakkegård. Der købtes 1970 kvadratalen for 412,16 kr.

Da Ørslev sparekasse ikke så sig i stand til at udlåne hele det nødvendige beløb, låntes der her 1.000 kr., og dertil låntes der 5.000 kr. i Den sjællandske bondestands Sparekasse.

D. 4/8 1889 antoges mælkekusk Jens Peter Petersen til vært og lejer ved huset. Indvielsen fandt sted d. 11/10 1889.

Entre: 50.0re.

Ved et senere bestyrelsesmøde fastsættes følgende takster for leje af salene:

Kommunen (skolegymnastik, konfirmandundervisning)

50 kr. pr. år

Sparekassen

25 - - -

Bal - begge sale

15 - - gang

Korte møder - indtil 2 timer, dag

2 - - -

after

3 - - -

Lange møder

1 - - time

Lille sal m. lys og varme

2 - - gang

- - u. - - -

1 - - -

	14	
Gymnastikforeningen (2 g. om ugen)		20 kr. pr. år
- (1 - - -)		10 kr. - -

(skal selv sørge for lys)

Frihedsforeningen søger tilladelse til at leje salen med udskænkning af spiritus. Imod stemte 5, for stemte 2, stemmer ikke: 2.

Fremskridtsforeningens takst nedsættes til 8 kr. (mod 10 kr.)

Husets benyttelse i tiden 1892 - 1918:

	1892/93	1910	1911
Afholdsforening	x	x	
Arbejderforening	x		
Brandkassen	x		
Brugsforeningen	x	x	x
Bøgesø Brandkasse		x	
Danseøvelser	x	x	
Foredragsforening		x	x
Frelsens Hær			x
Fugleskydningsselskab			x
Grundlovsværnsforening			
(Navneforandring til Venstre- vælgerforening)		x	
Gymnastikforening	x		x
Hundredmandsforening		x	
Husholdningsforening	x		
Husmandsforening		x	
Husmændene	x		
Husmændenes Kvægassurance	x		
Jagtforening	x		
Kvægassuranceforening			x
Kvægavlsforening			x
Kommunen (Skolegymnastik, møder)	x	x	x
Mejeriet	x	x	
Missionsmøder	x		
Radikal Vælgerforening			x
Skytteforening	x		x
Spareforening		x	
Sparekassen	x		
Svineslagteriet			x
Sygekassen	x	x	
Sygeplejeforening			
Tyreforening	x		
Udflytternes Brandkasse		x	
Ungdomsforening	x		
Vandværk			x

Forskelligt

Damptarskeværket	1911	Telefonmøde	1912
Roebanemøde	1911	Boldklubben	1913
Hesteforsikringsmøde	1912	Kontrolforening	1913
Sognef. f. haglskade	1912	Ungdomsforening	1913

Dilettantselskabet	1914	Elektricitetsselskabet	1916
Protestmøde	4/11	Landarbejderforening	1918
Sognebåndsmøde	1914	Landmandsforening	1918
Kirkelig Forening	1916	Socialdemokratisk Forening	1918

Ørslev Brugsforening.

Efter mønster fra provst Sonnes brugsforening i Thisted (1866) oprettedes Ørslev Arbejder Brugsforening med stiftelsesdag 27. januar 1872. Sammenligner man brugsforeningerne i Ørslev, Kalvehave Mern og Øster Egesborg sogne, kommer man til det resultat, at den første muligvis var Mehrn Forbrugsforening, som nu ikke mere eksisterer. Man ved om denne forening, at der i 1874 verserede en retssag, som fik betydning for andre brugsforeninger. Borgmesteren i Præstø, byretsdommer Mallings Holm, skulle godkende vedtægterne, men han afgav erklæring om, at ifølge næringsloven af 1870 måtte der ikke forhandles spiritus, idet Mern lå inden for det i loven nævnte læbølte. Denne erklæring blev imidlertid indanket for domstolen, som ved dom af 8/3 1875 forkastede borgmesterens erklæring og pålagde ham at give Mehrn Forbrugsforening bevilling til at fordele brændevin i lighed med andre varer, idet en sådan forening ikke i lovens forstand var en købmandshandel eller detailforretning.

En anden betydningsfuld bestemmelse angående brugsforeninger blev fastsat af borgmester Frederiksen, Vordingborg i 1884 og 1885. Det var i forbindelse med Skovhuse Husboldningsforening. Man havde i vedtægternes § 8 bestemt, at uddeleren for egen regning måtte forhandle cigarer, øl, brød, byggryn, hvedemel, smør, æg og flæsk. Denne § kunne borgmesteren ikke godkende, så disse varer måtte indgå sammen med foreningens andre varer.

Men det er især Ørslev brugsforening, der interesserer os her, og bortset fra den nævnte Mehrn Forbrugsforening, som nu ikke eksisterer mere, var Ørslev brugsforening den første. Det kan endvidere nævnes, at mens en del af brugsforeningerne i det nævnte område opstod som en fortsættelse

af hidtilværende høker- eller købmandsforretninger, så var Ørslev Arbejder Forbrugsforening en af dem, som fra starten var en almindelig brugsforening.

Den første bestyrelse var sandsynligvis (nemlig dem, som underskrev obligationen):

Henrik Olsen

Jakob Hansen (regnskabsfører)

Lars Nielsen

Hans Christensen

(Jens Pedersen) Dette navn er afgnavet i den gamle protokol, men d. 7. april 1872 indvalgte i bestyrelsen Johannes Andresen i st. f. Jens Pedersen.

Helt at følge de skiftende navne i bestyrelsen i den første tid lader sig ikke gøre efter protokollen, men det fremgår dog, at Rasmus Rasmussen afgik som formand 7/7 1872, og i stedet valgtes Henrik Olsen. Han afgår allerede 5/1 1873, og han afløses af hjulmand Anders Larsen.

D. 1/4 1874 kendes følgende bestyrelse:

Anders Larsen (formand)

Jakob Hansen

Niels Nielsen, Ørslev Møse

Kristen Henriksen.

Revisor: Lærer P. König. •

Første gang hele bestyrelsen nævnes er i 1874. Den bestod da af:

Anders Larsen (fmd.) Blev afløst af P. König.

N. P. Thomsen

Hans Hansen

Niels Nielsen

Christian Henriksen

Lars Nielsen

Jakob Hansen (regnskabsfører)

Det bestemtes allerede fra begyndelsen, at mindrebedidlede skulle betale 1 sk. hvert halvår (alm. 2 sk.), og de skulle have overskud, når der var indbetalt 5 rdl. (alm. 10 rdl.)

Ved starten benyttede man uddelingslokaler i en bygning på nordsiden af byens gade - lidt vest for brugsens nuværende beliggenhed. Senere benyttede man i en kort periode en bygning, som ligger på hjørnet af samme gade og vejen til Ugledige. Det blev imidlertid efterhånden klart, at man måtte skaffe bedre lokaleforhold for brugsforeningen, da virksomheden stadig voksede. Man købte da i 1906 af grdjr. Rasmus Hansen, Kriggård, det vænge, hvorpå denne gård før udskiftningen lå. Grunden kostede 1.800 kr., og opførelse af en bygning blev anslået til ca. 6.000 kr.. På dette sted har Ørslev Brugsforening siden haft sin plads, og den består her den dag i dag med de udvidelser og forbedringer, som var nødvendige for at imødekomme tidens krav.

Blandt formændene efter de før nævnte kan anføres:

Drejer Hans Johansen	valgt 1878
Væver Rasmus Rasmussen	- 1882
- Hans Sørensen	- 1886
Skiftende formænd	1894-97
Grdjr. Niels Hansen	- 1897
Skomager Ole Rasmussen	- 1916
Grdjr. Harald Larsen	- 1920
- H. C. Andersen	- 1936
Vejmand H. C. Larsen	- 1950
Parcellist Aage Jensen	- 1955
Grdjr. Peter Larsen	- 1967

De forskellige uddelere var

Tømrer Chr. Nielsen	fra 1872
Husmand Peder Hansen	- 1878
Rasmus Mogensen	- 1904
Købmand P. Christensen	- 1913
Chr. Richard	- 1940
Otto Jørgensen	- 1955
Bent Larsen	- 1969

Den første regnskabsfører var

Væver Jacob Hansen - Han bestred dette hverv i 47 år.

I 1875 bestemtes, at Hans Hansen, Bommen, kører varer fra stationen i Vordingborg til brugsforeningen. Han skal have 160 øre pr. tur.

Samme år: Betalingen for lammekød nedsættes til 25 øre pr. pund.

Foreningens første uddeler var tømrer Chr. Nielsen. Og det var forøvrigt ham, der tog initiativet til foreningens oprettelse.

Ørslev Andelsmejeri

Initiativtageren til at få oprettet et andelsmejeri i Ørslev var gårdejer Rasmus Hansen, Kriggård. Han fik afholdt møder i de 3 sogne: Udby, Ørslev og Øster Egesborg, og resultatet af hans anstrengelser var, at Ørslev andelsmejeri blev oprettet og kunne starte d. 1. november 1887.

Der var ved starten 84 andelshavere med tilsammen 687 køer. Den første bestyrelse bestod af

Grdjr. Niels Hansen, Ørslev Bom	(Fmd.)
Lars Jacobsen, Skallerup	(Byggeudvalg)
A. Hansen, Stårby	(Brøndudvalg)
Christen Pedersen, Øster Egesborg	(Brøndudvalg)
P. Jacobsen, Røstofte	(Byggeudvalg)
Hans Hansen, Fæby	
Anders Eilersen, Ørslev	(Byggeudvalg)
Sognefoged Henrik Olsen, Ørslev	(Brøndudvalg)
Frantz Christensen, Udby	(Byggeudvalg)

Den byggeplads, man først havde tænkt sig på Brydegårds jord nær ved den nye Københavnsvej, måtte man opgive på grund af vandforholdene. Man købte i stedet grund af grdjr. Hans Olsen - den nuværende plads.

Det kom til at koste 32.000 kr. at købe grund og opføre mejeri med alle installationer, og som nævnt var man klar til start d. 1. november 1887.

De skiftende formænd var

Grdjr. Niels Hansen, Ørslev Bom	1887 - 1902
- Carl Svendsen, Søndergård	1902 - 1922

Grdjr. Hans Hansen, Bragegård	1922 - 1932
- Niels Ejlersen, Lundøgård	1932 - 1933
- H. P. Hanaen, Korsgård	1933 - 1952
- Karl Larsen, Røstofte	1952 -

Mejeribestyrere:

M. A. Madsen	1887 - 1819
Charles V. Bracht	1881 - 1912
Victor Palner	1912 - 1952
Herman Petersen	1952 -

I tiden efter 1960 skete der en stærk koncentration af mejerivæsenet her på egnen, og Ørslev andelsmejeri modtog mælk fra de fleste af de mejerier, som i denne periode blev nedlagt: Blandt dem kan nævnes: Allerslev, Fremtiden (Stensved) Hastrup, Lundby, Masnedsund, Nyråd, Remkilde og Stensved. I begyndelsen af 1970'erne blev Ørslev andelsmejeri sammenlagt med Øernes konsummælkselskab i Ringsted.

Ørslev Sparekasse.

Som et led i den økonomiske udvikling opstod tanken om at oprette sparekasser. Den første af sin art her i Danmark blev i 1810 oprettet af lensgreven på Holsteinborg, F. A. Holstein. Derefter oprettedes sparekasser over hele landet, og her i Ørslev oprettedes sparekasse, som startede 12/1 1875.

Den første bestyrelse bestod af

Lærer P. König (fmd.)

Grdjr. Mads Jensen, Maglebjerggård

Tømrer Christen Nielsen, Ørslev Kohave

Grdjr. Henrik Olsen, Lindholm

- Peder Larsen, Østergård

- Niels Hansen, Maglebjerggård (vest) Ørslev Bom

Vejmand Jens Hansen

Revisorer:

Gårdejer Rasmus Nielsen, Dyssegård

- Peder Hansen, Brydegård.

Formænd gennem tiderne:

Lærer P. König, Ørslev

- C. Blum, Ørslev

Grdjr. Peder Larsen, Østergård

- Rasmus Nielsen, Dyssegård

- Chr. Nielsen, Dyssegård.

Sidstnævnte var formand i 1900 ved 25 års jubilæet. De øvrige bestyrelsesmedlemmer var på dette tidspunkt:

Grdjr. H. C. Andersen, Ellerødgård

Forpagter Christensen, Stokket

Grdjr. Lars Hansen, Ellerød

Parthkl. J. P. Pedersen

Grdjr. Rasmus Nielsen, Annexgård

Parcellist N. P. Olsen

Regnskabsfører Jacob Hansen.

Revisorer:

Grdjr. Niels Hansen, Maglebjerggård (vest)

Smød N. H. Nielsen.

Af senere formænd kan nævnes:

Tømrer Chr. Olsen

Grdjr. H. C. Andersen, Ellerødgård

- J. P. Nielsen, Nørregård.

Om ovennævnte fmd. Chr. Nielsen, Dyssegård, fortælles, at han engang fik besked om, at sparekassetilsynet ville ankomme næste dag og efterse sparekassens regnskab m. v. Da tænkte formanden som så: Det ville være forfærdeligt, om der nu var kasse-mangel. Jeg må hellere gardere mig. - Resolut gik han til sparekassens lokale og placerede 2.000 kr. i pengeboxen.

Dagen efter, da revisionen var tilendebragt, ytrede manden fra tilsynet: Det var dog mærkeligt! Der er 2.000 kr. for meget i kassen. Så måtte jo formanden forklare sagens sammenhæng.

Det må antages angående lokaleforholdet, at man i tiden indtil 1889 har benyttet skolens lokaler til de løbende forretninger. Derefter benyttede man et lokale i forsamlingshuset på leje-basis, og i 1914 fik sparekassen sin egen smukke bygning, som var tegnet af tømrer L. P. Larsen (savskerer Larsen).

I 1963 blev Ørslev sparekasse nedlagt og sammensluttet med Andelsbanken.

For nu at afrunde den del af sognets udvikling, som angår det økonomiske og driftsmæssige, kan der henvises til, hvad forsamlingshusets regnskab beretter. En enkelt sammenslutning, som dette regnskab beretter om, kan dog uddybes nærmere. Det drejer sig om

Ørslev Husmandsforening.

Ved århundredskiftet 1800 var der i Ørslev 34 gårdmænd og 37 husmænd (3 af udflyttergårde blev i årene 1866-72 sammenlagt til proprietærgården Nørreskovgård.) Husmændene fik tildelt hver 2 tdr. land. De fleste ved grænsen til Røstofte, og resten på Ørslev Frøge. I Ørslev Kohave havde gårdene med enkelte undtagelser fået tildelt hver 2 parceller. Ørslev Stensved var en særlig ejendomsjord for Iselingen, men blev overdraget til proprietærgården Marienlyst.

Da landbrugskrisen satte ind i 1880'erne og medførte gradvis overgang til animalsk produktion, opstod der efterhånden en del mindre landbrug, som der nu var økonomisk og driftsmæssig basis for.

Disse landbrug bestod dels af parceller, som blev udskilt fra de bestående gårdes arealer, dels - og det var de fleste - ved sammenlægning af de husmandsparceller, som oprindeligt var henlagt ved udskiftningen i 1798 samt parcellerne i Ørslev Kohave. I tiden mellem 1880 og 1918 blev der i Ørslev oprettet ca. 65 sådanne mindre landbrug.

De husmænd og parcellister, som drev sådanne landbrug, indså, at deres problemer ikke altid faldt sammen med de mellemstore landbrugs interesser. Derfor sluttede de sig sammen i særlige husmandsforeninger, mens brugerne af de mellemstore landbrug sluttede sig til landboforeningerne. Hørregårdene og proprietærgårdene havde driftsmæssigt deres egne 12 mands foreninger. Organisationsmæssigt var der den forskel, at mens 12 mandsforeningerne og landboforeningerne omfattede større områder, så organiserede husmændene sig sognevis i deres husmandsforeninger. Det nævnte forsamlingshusregnskab udviser, at der i forrige århundrede foregik en del arrangementer, som

især var baseret på husmændenes interesser, men en egentlig husmandsforening i Ørslev blev dog først dannet i 1907 med stiftelsesdato 23/2.

Den første bestyrelse bestod af:

Husmand Peter Andersen, Ørslev Kohave

Snedker Peter Christensen, Ørslev

Husmand Jens Petersen, Ørslev

Husmand Rasmus Pedersen, Ørslev

Der har gennem tiderne været et stærkt skiftende formandskab, hvilket nedenstående fortegnelse bærer vidnesbyrd om:

1907 - 13 Peter Andersen, Ørslev Kohave

1913 - 18 Julius Petersen, Lillevang

1918 - 20 Jens Johansen, Ørslev Kohave

1920 - 22 Peter Andersen, Ørslev Kohave

1922 - 27 Carl Sørensen, Ørslev Kohave

1927 - 29 Peter Boesen Larsen, Ørslev

1929 - 35 Carl Sørensen, Ørslev Kohave

1935 - 41 Carl Jensen, Lillevang

1941 - 43 Peter Jensen

1943 - 46 Valdemar Carlsen

1946 - 51 Harald Hansen, Ørslev Mark

1951 - 53 Peter Villadsen, Ørslev Frage

1953 - Aage Jensen; Ørslev Kohave

Ved 50 års jubilæet i 1957 bestod bestyrelsen af

Aage Jensen, Ørslev Kohave

Ernst Stage, Ørslev

Jens Peter Petersen, Ørslev

Georg Johansen, Fæby

Frederik Jensen, Ørslev

Peter Hansen, Ørslev Frage

Børge Carstensen, Ørslev Kohave.

Som æresmedlemmer optoges ved denne lejlighed Carl Sørensen, Ørslev Kohave og sadelmager N. P. Jensen, Ørslev brevsamlingssted. Der var da et medlemstal på 85. Men ved 60 års jubilæet drøftedes foreningens opløsning p. gr. a. for få medlemmer.

I 1927 oprettedes husholdningsudvalg med fru Carla Jensen, Lillevang som formand.

Den kulturelle udvikling

Skal man skildre en egns eller en bys eller et sogns udvikling gennem tiderne, da er det ikke nok at fremdrage den økonomiske eller erhvervsmæssige side af sagen. Vor store digter, Adam Oehlenschläger, skildrer i sit digt "Langelandsrejse" en digter, som går forbi en kornmark og berømmer dens skønhed, fordi han glæder sig over de blå kornblomster og den røde klinte. Men blomsterne svarer ham og siger:

Ak, digter, du har kun lidt forstand.

Ak, Herre Gud!

Du skulle blot se vor ejermænd,

hvor han ser ud.

Så ofte han ser os, han kalder os tant,

i øjet en torn.

Han kalder os helvedes klint iblandt

det velsignede korn.

Den største nåde han vist os har

i dette liv

er, at han stundom af lommen ta'r

sin foldekniv

og sker' sig en håndfuld stor og tung

under vranten snak

og blander os i en selskindspung

mellem røgtobak.

Han siger at smøget på den maner

vi arme skrog

efter fattig evne verden ter

nogen nytte dog.

Forresten vor farve rød eller blå

er hap som hip.

Alt nyttigt skal gennem munden gå,

det er hans princip.

At det ikke har været Ørslev'ernes princip, kan man se ved at betragte den føromtalte regnskabsbog fra forsamlingshuset.

Ørslev Skytteforening - Ørslev Gymnastikforening.

Skytteforeningerne opstod i tiden efter de ulykkelige Slesvigkrige, og det primære formål var at uddanne unge mænd til at kæmpe for at få Sønderjylland tilbage til det gamle Land. Men samtidig udviklede det sig til at have som formål at udøve en fin sport, som fremmede nøjagtighed og nervekontrol. Noget senere og i samarbejde med skytteforeningerne opstod gymnastikforeningerne - faktisk med det samme formål: at skabe en ungdom, som kunne være velegnet til den senere soldatertjeneste. Men denne idræt udviklede sig til at følge andre formål: at skabe en sund og målbevidst ungdom med " unge sener, stærke spænd, Mænd med faste viljer", som Thorvald Aagaard skrev det i en tidligere meget benyttet gymnastiksang. Nogle år senere kom da også pigerne med. At styrke sammenhold og skønhedstrang i forbindelse med sundhedsdyrkelse var jo også deres sag.

Hvordan disse to sports- og idrætsgrene udviklede sig i Ørslev sogn, og hvem der gik foran i organisationsarbejdet, skal her gives lidt oplysninger om, og da skytteforeningen er den ældste, begyndes med den.

En forløber for 30. kreds af Præstø amts Skytteforening var 5. skyttekreds af 6. deling, Ørslev sogn og omegn 1870.

Der var 14 medlemmer, 9 fra Ørslev og 5 fra Udby.

15 år senere, altså i 1885 stiftedes så den 30. kreds af Præstø amts Skytteforening, og den har været virksom lige siden. Forhandlingsprotokollen fortæller dog først om forholdene, som de var i 1890. På dette tidspunkt bestod bestyrelsen af

Grdjr. Niels Hansen, Maglebjerggård (vest)
kredsforstander

- Peder Larsen, Østergård

Smed N. H. Nielsen, Ørslev

Mejerist M. A. Madsen, Ørslev

Skomager Christian Hansen

Grdjr. Hans Jensen, Egevang, Fæby.

I 1891 blev grdjr. Rasmus Nielsen, Annexgård, kredsforstander.
 I 1892 blev uldhandler Graves C. Christensen, Ørslev, kredsforst.
 Mejerist Bracht, Ørslev blev samme år bestyrelsesmedlem, og
 grdjr. Hans Jensen, Fæby, listefører.
 I 1907 blev grdjr. J. P. Nielsen, Nørregård, valgt til bestyrelsen, og det var ham, der først som bestyrelsesmedlem og senere som formand kom til gennem en menneskealder at præge foreningens virke.

Foreningens regnskab 1885:

Indtægter:

20 yngre skytter á 3 kr.	60,00 kr.
3 - - - á 2 -	6,00 -
5 ældre - - á 2 -	10,00 -
1 - - - á 3	3,00 -
7 bidr.y. medl. á 66 øre	4,62 -
18 skyttetegn á 25 -	4,50 -
20 love á 8 -	2,90 -
26 medlemskort á 5 -	
Ekstraskud og ammunition til ældre skytter	8,84 -

Udgifter

Ammunition m. m.	38,08 kr.
6 % af medlemsbidr. og gæld	9,43 -
Vordingborg Dagblad, avert.	0,80 -
Bøsse-mager Knudsen, Næstved	3,00 -
do	5,33 -
Købmand Fugl, Vordingborg	6,60 -
Forskelligt	10,21 -
Porto og forsendelser	7,83 -
Tilskud til præmieskydning	7,20 -
Overskud	11,08 -

I alt	99,56 kr.	99,56 kr.
	=====	=====

Ved starten i 1885 var der 36 medlemmer, deriblandt lærer C. Blum, Ørslev (f. 1820)

D. 17. november 1889 forespurgte bestyrelsen for skytteforeningen forsamlingshusets bestyrelse, hvor meget man skulle betale for benyttelse for en påtænkt oprettet gymnastikforening. Tilbuddet lød, som vi allerede har set, på 20 kr. for en sæson med 2 ugentlige timer, og 10 kr. med 1 gang om ugen, og regnskabet for 1892/93 udviser, at dette tilbud blev benyttet - og netop med udtrykket gymnastikforeningen op gennem 90'erne. Ikke desto mindre regner den nuværende gym-

nastikforening med at være stiftet d. 11/2 1901. På dette tidspunkt valgtes som den første formand Niels Ejlersen (senere grdjr., Lundegård). En af de første ledere for karlene var H. C. Andersen (senere grdjr., Ellerødgård). Den første leder for pigerne var Harald Larsen (senere grdjr., Østergård). Det var i 1907, og året efter, altså i 1908, udmeldte foreningen sig af De danske Skytte- og Gymnasrikforeninger og tilsluttede sig derefter De danske Gymnastikforeninger. Ved 50 års jubilæet i 1951 lededes foreningen af følgende bestyrelse:

Grdjr. Erik Svendsen, Søndergård

Snedker Poul Johansen

Ejnar Hansen

Poul Jacobsen

Rita Johansen.

På selve jubilæumsdagen d. 11/2 1951 var foreningen vært for følgende indbudte gæster:

Jens Aage Larsen, Ebbeskov m. frue Asta Larsen

Hugo Rasmussen, Stensved, m. frue Dagny Rasmussen

Harald Larsen, Ørslev m. frue Kirstine Larsen

Herluf Nielsen, Vordingborg, m. frue Grethe Nielsen

Fru Ingeborg Bjerregaard Jensen, f. Svendsen

Alfred Arnsbjerg, Sorø, m. frue Helga Arnsbjerg

Sigurd Andersen, Bråby, m. fru Anna Jensen

Jens Peter Petersen, Ørslev

Karen Nielsen, Ørslev

Kristian Berg Nielsen, Ørslev, m. frue Kirsten Nielsen

Oluf Petersen, Ørslev m. frue Emmy Petersen

Niels Ejlersen, Ørslev, m. frue Johanne Ejlersen

Oluf Jensen, Fæby, m. frue Johanne Jensen, f. Andersen

N. P. Jensen, Ørslev, m. frue Anna Jensen

Jens Peter Nielsen, Ørslev, m. frue Maren Nielsen

J. A. Jacobsen, Ørslev, m. frue Ingeborg Jacobsen

Karl Knudsen, Ørslev, m. frue Martha Knudsen

Carl Jensen, Lillevang, m. frue Carla Jensen

Jacob Rasmussen, Ørslev Mose, m. frue Lilly Rasmussen
 Sigurd Christensen, Ørslev
 Jens Olsen, Ørslev Kohave
 Gunhild Klæsøe, Ørslev
 Lis Svendsen, Ørslev

Harry Skovgaard Nielsen, Ørslev m. frue Elna Skovgaard
 Nielsen

I slutningen af forrige århundrede og i begyndelsen af dette har der været en ungdomsforening, men dens virksomhed og funktioner er blevet overtaget af gymnastikforeningen og skytteforeningen, idet begge disse foreninger ved siden af eller i forbindelse med deres egentlige formål tillige har virket som selskabelige foreninger med mange passive medlemmer.

Foredragsvirksomhed og andet i forbindelse
med det åndelige liv.

Som det fremgår af forsamlingshusets regnskab, var det husets bestyrelse, som på selskabets vegne begyndte at iværksætte almindelig foredragsvirksomhed i sognet. I 1898 overtoges denne virksomhed af Foredragsforeningen. Inden den tid havde man haft talere som Uffe Birkedal (1893), Anders Jørgensen, pastor Rønne og Højmark (1894), skuespiller Chr. Larsen (1895). Da foredragsforeningen overtog virksomheden, blev der arrangeret 6 foredragsmøder hver sæson. Hver der var initiativtageren til foreningen, står hen i det uvisse, men i årene 1900 - 1910 boede forfatteren Carl Jacobi på Troldbjerg, hvor han var skovrider. Han var i disse år den ledende kraft i foredragsvirksomheden, og i kraft af sine gode forbindelser formåede han at skaffe prominente talere til sognet. F. eks. kan nævnes Jakob Knudsen ("Se nu stiger solen af havets skød"). I 1920'erne opløstes foreningen, men efter nogle års forløb blev virksomheden genoptaget af Ørslev Biblioteksforening, der blev startet i 1928/29. Her var en af de første talere Carl Jacobi, som på dette tidspunkt var centralbibliotekar i Holbæk.

Bestyrelsen for denne forening bestod af

Andenlærer F. Vestergaard, Ørslev (Formand)

Grdjr. Marius Pallisgaard, Ørslev (Kasserer)

- H. C. Andersen, Ellerød

Foreningens hovedopgave var at virke som støtteforening for Ørslev Folkebogsamling, som startede i 1929 med førstelærer J. A. Jacobsen som formand og andenlærer F. Vestergaard som bibliotekar. Ved starten var der en bogbestand på 125 bd.

En særlig form for møder var missionsmøder, som blev afholdt i forsamlingshuset i slutningen af forrige århundrede. Da skete det, at Ole Larsen d. 23/5 1899 udstedte gavebrev til Kirkelig forening for Indre Mission i Danmark på mtr. nr. 13 e - en parcel af Rynkebjerggårds jord. Der blev på ejendommen læst følgende declaration eller servitut:

Der må ikke på ejendommen drives sekterisk virksomhed, udskænkes spirtitus, danses, eller ejendommen sælges uden samtykke fra giveren.

Her blev så holdt missionsmøde, indtil ejendommen ved skøde af 14/7 1977 blev solgt til andelsforeningen OB2717

I 1914 blev Ørslevboerne stærkt optaget af en sag, som angik forholdet til præst og kirke.

Baggrunden var den, at præsten i Udby var forpligtet til at læse særskilt med konfirmander fra Ørslev. Dette blev i årene fra 1883 til 1914 praktiseret på den måde, at konfirmationsforberedelsen foregik i Ørslev. Først i et lokale i forsamlingshuset, men fra 1898 i et særligt lokale i skolen. Kørselsgodtgørelsen til præsten blev beregnet under hensyn til dette særlige forhold. Denne form for den særskilte undervisning af konfirmanderne fra Ørslev var således efterhånden blevet en hævdunden sædvane.

Da præsteembedet i Udby-Ørslev blev ledigt i 1913/14, blev embedet opslået ledigt i Statstidende, men i opslaget havde man undladt at indføre oplysning om denne hævdundne ret. For nu at få forholdet bragt i orden, opsøgte repræsentanter for Ørslev menighedsråd den pastor Hindsholm, som var indstillet som nr. 1 til embedet. De forelagde ham sagen, og

hertil erklærede pastor Hindsholm: Sogneret er præstepligt. Men da præsten havde fået kaldsbrevet, sendte han et tordnende brev til menighedsrådene i Udby og Ørslev. Han skulle slå ned i de to menigheder som en anden Paulus, og læse med konfirmender i Ørslev kunne der overhovedet ikke være tale om. Konfirmanderne måtte komme til ham i Udby. Dette medførte, at et overvejende flertal af Ørslev sogns beboere løste sognebånd til pastor Monrad-Frantzen i Øster Egeborg, som derefter jævnligt holdt gudstjenester i Ørslev kirke. Efter pastor Hindsholms afgang kom pastor Haase som præst i de to sogne, og i det embedsopslag, der gik forud, havde man husket at oplyse om alle rettigheder og pligter. Derefter vendte de allerfleste sognebåndsløsere tilbage til sognets egen præst.

I 1928 kom pastor Høyer-Christensen til de to sogne som sognepræst. Han var stærkt præget af Indre Mission, og dette medførte, at en kreds af mennesker i Ørslev startede en afdeling af Kirkeligt Samfund med førstelærer J. A. Jacobsen som formand. Denne kreds formåede omegnens grundtvigske præster til at komme til stede ved jævnlige aftengudstjenester.

Det landkommunale selvstyre.

Det landkommunale selvstyre i Danmark indførtes ved kongelig anordning af 13. august 1841, ifølge hvilken der i landsognene skulle oprettes sogneforstanderskaber.

Et sådant forstanderskab skulle sammensættes dels af fødte medlemmer, dels af folkevalgte medlemmer i et antal af 4 - 9. De fødte medlemmer var

1. Sognepræsten
2. Den eller de jordbesidder(e), som ejede mindst 32 tdr. hartkorn

Såfremt to sogne havde fælles sognepræst - et hovedsogn og et annexsogn - og de to sogne tillige havde fælles fattigkasse, skulle de to sogne have et fælles sogneforstanderskab. Dette var således tilfældet med de to sogne Udby og Ørslev i Bårse herred, Præstø amt.

Sognepræsten var ved dannelsen af de to sognes fælles sogneforstanderskab pastor J. Chr. Reesen Lund i Udby.

De lodsejere, som på samme tidspunkt opfyldte de ovennævnte betingelser var

1. Assessor Holger Halling Aagaard, Iselingen, Ejer af fæstegårdene i Ørslev.
2. Kammerherre Carl Vilhelm v. Raben-Levetzau, Beldringe. Eier af fæstegårdene i Grumløse, Udby sogn
3. Hofjægermester Josias v. Raben (senere Raben-Levetzau) Lekkendegården. Ejer af fæstegårdene i Udby, Skallerup og Teglstrup, Udby sogn
4. Inspektør P. Lund, Snertingegården. Ejer af fæstegårdene i Fæby, Ørslev sogn

Det særegne for de to sogne var, at ingen af de nævnte jordbesiddere havde bopæl inden for områdets grænser. Dette medførte, at inspektør Lund, Snertingegård, bad sig fritaget for at indtræde i sogneforstanderskabet, hvilket blev taget til efterretning. Derimod lod de tre andre meddele ved deres fuldmægtige, forvalter Thye, Iselingen og forvalter Baastrup, Lekkendegård og Beldringe, at de var villige til at indtræde. Valgbestyrelsen kom således til at bestå af sognepræsten og de to forvaltere i henhold til skrivelse fra Præstø amt af 21. september 1841. Denne valgbestyrelse lod udfærdige 2 lister indeholdende navnene på samtlige valgbare og valgberettigede i de to sogne.

Ifølge den ovennævnte kgl. anordning var følgende berettigede til at blive optaget på en sådan liste:

1. Mænd, som havde en ejendomsgård eller en fæstegård på mindst 1 td. hartkorn.
2. Mænd, som havde i forpagtning en gård på mindst 5 tdr. hartkorn.
3. Mænd, som ejede en bygning med en assurancesum på mindst 1.000 rdl.

Hertil kom, at herredsfogeden havde møderet og stemmeret i sogneforstanderskabet - en ret, som dog yderst sjældent blev benyttet.

Valglisterne indeholdt følgende navne:

Udby sogn

Udby

1. Sognepræsten
2. Niels Frandsen
3. Peder Pedersen
4. Peder Jørgensen
5. Anders Hansen
6. ~~Hans~~ Henriksen
7. Kromand Jensen
8. Ole Hansen
9. Niels Nielsen
10. Ole Christoffersen
11. Peder Olsen

Grumløse

12. Sognefoged Jens Jensen
13. Hans Andersen
14. Jacob Hansen
15. Johannes Pedersen
16. Peder Hansen
17. Jens Pedersen
18. Niels Jørgensen
19. Hans Jensen
20. Foged Jens Jensen
21. Jens Pedersen
- 22.a Jens Hansen
- 22.b Møller Holm

Ørslev sogn

Ørslev

1. Hans Hansen
(Svalekjær)
2. Ole Christensen
(Lindholm)
3. Christen Larsen
(Bakkegård)
4. Lars Pedersen
(Rynkebjerg)
5. Niels Jensen
(Søndergård)
6. Ole Jacobsen
(Fattiggården)
7. Peder Hansen
(Østergård)
8. Niels Hansen
(Dyssegård)
9. Christen Nielsen
(Fiskebækgård)
10. Ole Johansen
(Bygård)
11. Niels Henriksen
(Skebækgård)
12. Kirkesanger Petersen
(Vestergård)
13. Ole Larsen, sognef.)
(Svingkærgård)
14. Christian Pedersen
(Christiansminde)
15. Hans Frandsen
(Ydergård)
16. ~~Hans~~ Jensen
(Maglebjerggd.)
17. Hans Hansen, hjlpsgnf.
(Nørregård)
18. ~~Hans~~ Christensen
(Rørbæksgård)
19. Lars Hansen
(Sofiendal)
20. Hans Brydesen
(Brydegård)
21. Anders Jacobsen
(Kriggård)
22. Jens Nielsen
(Korsgård)
23. Lars Jensen
(nedlagt- Nørreskov-
gård)
24. Mads Larsen
(do.)

Skallerup

- 23. Jens Jensen
- 24. Peder Hansen
- 25. Niels Frandsen
- 26. Jacob Larsen
- 27.a Jens Hansen

Teglstrup

- 28. Jens Larsen
- 29. Peder Christensen
- 30. Christen Nielsen
- 31. Lars Hansen

- 25. Anders Jensen
(Ellerødgård)
- 26. Lars Nielsen
(gård i Ellerød)
- 27. Hans Christensen
(Bragegård)
- 28. Niels Jensen, Jæger
(Jægergården)
- 29. Ole Plovmand
(Plovgård)
- 30. Niels Christensen
(Kirkebjerggård)
- 31. Proprietær Wassard
(?)

Græsbjerg

- 32. Niels Nielsen
- 33. Poul Pedersen

Fæbye

- 34. Hans Pedersen
- 35. Jens Hansen
- 36. Hans Larsen

Der var ikke så mange valgberettigede, som der var gårde i de to sogne. Dette var en direkte følge af, at der på en del af gårdene hensad enker, som førte fæstet videre, og kvinder var på dette tidspunkt ikke valgberettigede.

Gårdnavnene, som er angivet i parentes for Ørslev bys vedkommende, er først senere opstået, men er vedføjet her som et forsøg på at stedfæste vælgerne.

Valglisterne blev d. 20. oktober 1841 fremlagt til eftersyn hos gårdmand og sognefoged Ole Larsen i Ørslev samt hos gårdmand Peder Jørgensen i Udby. D. 31. oktober s. å. blev det ved kirkestævne kundgjort, at valget skulle foregå d. 8. november 1841 hos gårdmand Ole Hansen i Udby. Da der såvel forud for mødet som på selve valgdagen ikke fra nogen sider var gjort indsigelse mod valglisterne og deres fremlæggelse eller mod bekendtgørelsen af valgets tid og sted, skred man til valghandlingens afvikling.

Hver af de valgberettigede nævnede efter tur navnet på 6 mænd,

som de ville stemme på. Det var nemlig blevet bestemt af valgbestyrelsen og godkendt af amtet, at der i sogneforstanderskabet skulle være 6 folkevalgte medlemmer. Ud for hver vælgers navn blev i valgprotokollen anført de 6 navne, som han havde givet sin stemme

At dømme efter den spredning af stemmerne, der fandt sted, på forskellige personer er det mest sandsynligt, at man ikke forud for stemmeafgivningen havde drøftet eller bragt i forslag, hvilke personer man skulle stemme på. Alle valgbare havde således lige store chancer.

Som det ses af ovenstående liste, var der 33 stemmeberettigede i Udby sogn, men ud for mændene nr. 9, 20, 27 a, 27 b og 31 er i protokollen anført "ei mødt". Der var således her en stemmeprocent på 84,85.

For Ørslev sogns vedkommende var der 36 vælgere. Her findes betegnelsen "ei mødt" ud for mændene nr. 6, 7, 8, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 31 og 33. Her var stemmeprocenten 69,44.

Når stemmeprocenten her var betydeligt lavere end for Udby sogns vedkommende, kan dette muligvis forklares deved, at valget foregik i Udby, og at vælgerne fra Ørslev således havde længere vej til valgstedet.

Efter valghandlingens afslutning blev stemmerne sammentalt for hver enkelt af de valgbare, og det førtes til protokols, at følgende var valgt - på amtets nærmere approbation i henhold til kommunalanordningens § 8 og 9.

Sognefoged Ole Larsen, Ørslev	med 51 stemmer
Sognefoged Jens Jensen, Grumløse	- 48 -
Hjælpesognefoged Hans Hansen, Ørslev	- 32 -
Gårdmand Jens Jensen, Skallerup	- 30 -
Gårdmand Ole Hansen, Udby	- 25 -
Kromand Jensen, Udby	- 21 -

De øvrige stemmer fordelte sig således:

Ole Johansen, Ørslev	fik 16 stemmer
Jens Hansen, Fæby	- 15 -
Niels Jensen, Ørslev	- 14 -

Jacob Larsen, Skallerup	fik 13 stemmer
Udflytter Lars Nielsen, Ørslev	fik 11 -
Møller Holm, Grumløse	- 8 -
Hans Brydesen, Ørslev	- 8 -
Niels Frandsen, Skallerup	- 4 -
Peder Jørgensen, Udby	- 4 -
Lars Nielsen, Ørslev	- 3 -
Christen Pedersen, Ørslev	- 2 -
Skolelærer Petersen, Ørslev	- 2 -
Niels Hansen, Ørslev	- 2 -
Peder Pedersen, Udby	- 2 -
Jens Pedersen, Grumløse	- 1 stemme
Carl Christensen, Ørslev	- 1 -
Ole Christensen, Ørslev	- 1 -
Udfl. Jens Nielsen, Ørslev	- 1 -
Hans Larsen, Fæby	- 1 -
Niels Henriksen, Ørslev	- 1 -
Anders Hansen, Udby	- 1 -

Valgprotokollen blev underskrevet af valgbestyrelsen således:

J. Chr. R. Lund	Baastrup	Thye
sognepræst		

D. 6. december 1841 afholdtes det første møde for sogneforstanderskabet i medfør af lændkommunalanordningens § 11 i Udby præstegård. Fraværende var sognefoged Jens Jensen, Grumløse, der "var forhindret i at møde".

Forstanderskabet konstituerede sig med sognepræsten som formand, valgt med 7 stemmer. Kroejer Jensen, Udby, valgtes som skoleforstander for Udby sogn, hjælpesognefoged Hans Hansen, Ørslev og gårdmand Jens Jensen, Skallerup, som skoleforstandere i Ørslev sogn. Som forstandere for fattiggassen valgtes sognefoged Jens Jensen, Grumløse, og gårdmand Ole Hansen, Udby, for Udby sogns vedkommende, og sognefoged Ole Larsen, Ørslev, for Ørslev sogns vedkommende.

Amtet havde tilkendegivet ved skrivelse af 16. november d.å., at det intet havde at erindre mod det skete valg til sogneforstanderskabet for Udby og Ørslev pastorat.

Det blev bestemt, at de ordinære møder skulde holdes den første tirsdag i hveranden måned. Første gang tirsdag d. 4. januar 1842 kl. 10 om formiddagen i Udby præstegård. Derefter skulle møderne afholdes skiftevis i Udby og Ørslev. Det passerede blev besluttet med underskrift.

J. Chr. R. Lund, Baastrup, Thye, Ole Larsen, Hans Hansen,
Jens Jensen, Ole Hansen, Jens Chr. Jensen

Det således indledte kommunalfællesskab mellem de to sogne skulle ikke få nogen lang varighed.

På det første ordinære møde, der som bestemt blev afholdt d. 4. januar i Udby præstegård, fremlagde sognefoged Ole Larsen, Ørslev, forslag om, at de 2 sognes fattigvæsen fremtidig skulle adskilles. Nu var det således, at der kun var et fattighus, nemlig i Ørslev, og dets opførelse var bekostet af begge sogne i fællesskab, men Ole Larsen erklærede, at sognemændene i Ørslev var villige til at erstatte Udby sogn de udgifter, som man derfra havde haft i anledning af fattighusets opførelse. Dette forslag blev kraftigt støttet af assessor Aagaard, Iselingen, men sogneforstanderne fra Udby sogn erklærede, at de ikke så nøje kendte Udby-sognemændenes mening om denne sag, og de kunne derfor ikke på nærværende tidspunkt tage endeligt stilling til problemet. Da næste møde blev afholdt d. 1. marts s. Å., havde sogneforstanderne gjort deres stilling klar. Såvel hofjægermester Raben som de folkevalgte sogneforstandere fra Udby sogn erklærede, at de fandt det ønskeligt at støtte Ole Larsens forslag på forrige møde under forudsætning af, at der kunne findes en retfærdig løsning på fordelingen af de udgifter, som hvert af sognene havde haft i anledning af fattighusets opførelse. Denne erklæring blev støttet af forvalter Baastrup, der optrådte som fuldmægtig for kammerherre Raben-Levetzau. Det blev derefter overladt til formanden at udarbejde et forslag til adskillelse af de to sognes fattigvæsen, idet det som før nævnt var fællesskabet på dette område, der var årsag til, at de to sogne

skulle have fælles kommunalvæsen.

Der blev nu foretaget det fornødne med hensyn til skrivelser til amt og cancelli, og d. 8. november 1842 modtog sogneforstanderskabet gennem amtet cancelliets skrivelse af 21. oktober s.å., hvori det hedder: "Det bifaldes, at Udby og Ørslev sogne adskiller deres kommunalvæsen, og at denne adskillelse træder i kraft fra 1. januar 1843 at regne". Samtidig tilkendegav amtet, at man derfra ville finde det rimeligt med 4 folkevalgte sogneforstandere i hvert af de to sogne. Da der i det hidtil fungerende forstanderskab var 4 fra Udby sogn og 2 fra Ørslev sogn, ville man finde det unødvendigt at foretage nyvalg i Udby, hvorimod der i Ørslev burde vælges 2 nye sogneforstandere.

På trods af denne henstilling fra amtet fandt man ud af, at det var bedst at holde helt nye valg i begge sogne.

For Ørslev sogns vedkommende blev dette valg afholdt d. 22. december hos sognefoged Ole Larsen. Der blev udarbejdet nye valglister, som blev fremlagt til almindeligt eftersyn, og valgets tid og sted blev kundgjort ved kirkestævne d. 11. og 18. december.

Der var 36 vælgere, af hvilke 20 mødte frem til valghandlingen. Da ingen - på forespørgsel - havde noget at erindre mod valglisterne eller bekendtgørelsens rigtighed, skred man til valg. Selve valghandlingen foregik som ovenfor beskrevet, idet dog hver vælger her havde 4 stemmer.

Det nye forstanderskab for Ørslev sogn kom derefter til at bestå af følgende:

Sognepræst J. Chr. R. Lund	født medlem
Assessor Holger Halling Aagaard, Iselingen,	do
Hofjægermester Raben, Lekkendegården,	do
Gårdmand Lars Nielsen, Ørslev	valgt med 19 stemmer
- Gl. Hans Hansen, Ørslev	- - 17 -
- Povl Pedersen, Græsbjerg	- - 12 -
Sognefoged Ole Larsen, Ørslev	- - 11 -

De 4 sidstnævnte blev erklæret for valgt under forbehold af amtets godkendelse.

Af de øvrige valgbare fik

Gårdmand Jens Jensen, Ørslev	9 stemmer
- Unge Hans Hansen, Ørslev	5 -
Udflytter Jens Nielsen, Ørslev	3 -
Gårdmand Christen Pedersen, Ørslev	2 -
- Ole Christensen, Ørslev	1 stemme
- Hans Pedersen, Fæby	1 -

Valgprotokollen blev underskrevet af valgbestyrelsen

J. Chr. R. Lund	Aagaard	Baastrup
sognepræst	(Iselingen)	(fuldmægtig for hofjæ- germester Raben, Lek- kendegården)

Det tilsvarende valg i Udby blev afholdt d. 30. dec. s.å.

Her blev følgende valgt:

Sognefoged Jens Jensen, Grumløse	med 23 stemmer
Gårdmand Ole Hansen, Udby	- 14 -
- Peder Jørgensen, Udby	- 15 -
Kromand Jensen, Udby	- 12 - (lodkstn.)

De fødte medlemmer var her

Sognepræst J. Chr. R. Lund, Udby
Hofj.mst. Raben, Lekkendegården
Kammerherre Raben-Levetzau, Beldringe

De øvrige stemmer faldt på

Gårdmand Jens Jensen, Skallerup	12 stemmer (lodkstn.)
- Jacob Jensen, Skallerup	11 -
- Johannes Pedersen, Grumløse	8 -
- Jens Pedersen, Grumløse	1 stemme.

Valgbestyrelsens underskrift

J. Chr. R. Lund Baastrup Jens Jensen

På et fælles møde for de to nyvalgte sogneforstanderskaber blev det økonomiske og forsørgelsesmæssige mellemværende ordnet på følgende måde:

Til fattighusets opførelse var der i sin tid optaget lån i Møns Sparkasse. Dette lån var ved begyndelsen af året 1843 nedbragt til 227 rdl. 2 mk. 9 sk.

Halvdelen heraf var 113 - 4 - 12 $\frac{1}{2}$ - , og dette beløb skul-

le Ørslev refundere Udby. Ud over dette beløb havde Udby et tilgodehavende i det samme spørgsmål. Ved opførelsen var der påalignet sognemændene i Udby et beløb på 47 rd. 4 mk. 4 sk. og endvidere kunne man fra Udby præstere en rægning i samme anledning på 95 rdl. 5 mk. 1 sk., som skulle dække naturalydelser og arbejde - en regning, som Ørslevmændene godkendte. Herefter kunne regnestykket stilles således op:

Halvdelen af prioritetsgæld 113 rdl. 4 mk. 12½ sk.

Naturalpræstationer og arbejde

leveret fra Udby ved opfø-

relsen

95 - 5 - 1 -

Tidligere påalignet Udby ved

opførelsen

47 - 4 - 4 -

I alt 257 rdl. 9 mk. 1½ sk.
 =====

Denne sum tilbød Udby at lade blive stående til 11. december termin 1843, imod at kapitalen forrentes med 6 % p.a., hvilket tilbud blev modtaget med taknemmelighed.

Men der var andre spørgsmål fattigvæsenets angående, som skulle afklares, nemlig hvilket af de to sogne der skulle forsørge dem, som for øjeblikket blev forsørget af de hidtil samarbejdende sogne. Det drejede sig om Niels Larsen Winther, i Ørslev fattighus, Maren Larsen samme sted, Hans Andersens enke Mette Christensdatter i Skallerup, de to sindssyge Jens Jensen hos Niels Frandsen i Skallerup og Christen Davidsen, som gik på omgang i Udby sogn. Herom var der indgående forhandling blandt sogneforstanderne. Man måtte til sidst udsætte denne sag til et senere møde, og kunne man heller ikke til den tid blive enige, måtte man lade sagen afgøre af det kongelige cancelli.

Man undgik dog at besvare cancelliet med dette spørgsmål, idet det på et senere møde ved en endelig afstemning blev afgjort, at Udby sogn fremtidig skulle modtage til forsørgelse Niels Larsen Winther med familie samt Karen Larsdatter i Ørslev, medens Ørslev sogn fik til forsørgelse den sindssyge Christen Danielsen og Hans Andersens enke med hendes 3 børn.- for tiden boende i Skallerup. Denne forde-

ling skulle træde i kraft fra 1. januar 1843.

Der var i sin tid i de to sogne oprettet 3 legater til fordel for de fattige i begge sogne. Det bestemtes, at de fra næste år skulle fordeles således:

Gunder Hahnes Minde 5 rdl. 2 mk. skulle udelukkende tilfalde fattige i Udby. Ivar Dams Minde og Christen Runges Minde: tilsammen 8 rdl. skulle fordeles ligeligt mellem fattige i de 2 sogne.

En sag, som også på en måde angik fattigvæsenet, blev behandlet på et tidligere møde, nemlig d. 3. maj 1842 - altså før adskillelsen. Til stede ved dette møde var justitsråd Rosenstand som stedlig politimester (Vordingborg). Det man ønskede at forhandle med ham var, hvordan man kunne komme det stærkt florerende betleri til livs. Politimesteren foreslog, at man skulle udarbejde en "Carte" (plakat) med følgende indskrift:

Hef gives almisse i dag.

Denne plakat skulle så gå på omgang mellem gårdene, og fra de gårde, som ikke havde plakaten den pågældende dag, skulle man så henvise eventuelle betlere til den pågældende gård. Som et supplement foreslog sogneforstanderne, at der skulle gå besked til nabosognene med anmodning om at lade deres fattige holde sig borte som betlere fra Udby og Ørslev sogne, imod at disse 2 sogne til gengæld skulle sørge for, at deres fattige som betlere skulle holde sig inden for de 2 sognes grænser. Om disse ting blev genstand for beslutninger, og om den foreslåede fremgangsmåde blev benyttet, fremgår ikke klart af forhandlingsprotokollen. Politimesteren benyttede forøvrigt lejligheden til at henstille til sogneforstanderne, at de skulle arbejde for at mindske det omsiggribende brændevinsbrønderi i sognene.

Der var også andre humanitære opgaver, som sogneforstanderskabet tog sig af, når det nu og da viste sig at være påkrævet. Herom vidner et ekstraordinært møde d. 21. april 1842. Anledningen til dette møde var, at gårdfæster Niels Henriksen i Ørslev ved en gårdbrand d. 18. april havde mistet alt

indbo og udbo, hvorefter intet var assureret, og nu ønskede man at komme ham til hjælp.

Det blev vedtaget at sammenkalde sognemændene i hele pastoratet til møde og der opfordre dem til at give milde gaver til hjælp for den brandlidte. Man vedtog endvidere at ansøge amtet om tilladelse for Niels Henriksen til at indsamle milde gaver i hele amtet.

Resultatet af indsamlingen i de to sogne blev omhyggeligt ført til protokols og beløb sig til følgende:

I Udby sogn:

6 td. 5 skp. byg - 1 skp. malt - 1 par lagener - 2 særke - 2 pund uld - 3 alen vadmel - 11 rdl. 1 mk.

I Ørslev sogn:

4 skp. rug - 1 td. 7 skp. byg - $4\frac{1}{2}$ skp. malt - 6 dyner - 4 puder - 5 par lagener - 3 skjorter - 3 særke - 5 pund uld - 2 pund heglet hør - 8 alen lærred - 1 par strømper - 1 forklæde - adskillige brød - nogle pund smør - 1 par dækkener - 1 sigte - $\frac{1}{2}$ skp. hørfrø - $\frac{1}{8}$ skp. ærter - 1 fad - 2 pund sigtemel - $1\frac{1}{2}$ alen grønt hvergarn - 1 dug - 1 håndklæde - 1 ølfjerding - tøj til en kjole - 15 rdl. 4 mk.

Til tjenestefolkene var fra pastoratets tjenestefolk sammenskudt 10 rdl. 2 mk. 15 sk.

Denne fortegnelse er bekræftet med præstens underskrift.

-

Skønt de to sogne fra 1. januar 1843 var administrativt adskilt, vedblev de med at benytte samme valgprotokol indtil 1870, hvorefter denne protokol blev forbeholdt Udby sogneråd, som det nu hed efter lov af 6/7 1867. Her blev indtil da indført forløbet af samtlige valghandlinger i de 2 sogne, såvel de ordinære som de ekstraordinære valg af sogneforstandere. Ekstraordinært valg hertil blev foretaget, når en sogneforstander enten på grund af sygdom eller død udgik af forstanderskabet. Begrebet suppleant var endnu ikke blevet indført. Valgprotokollen blev endvidere benyttet til indførelse af andre Valg.

I henhold til valgloven af 16. juni 1849 skulle sogneforstanderskabet foranstalte valg af valgmand til landstingsvalg. Det første valg hertil blev såvel i Ørslev som i Udby skole afholdt d. 21. november 1849. I Udby valgtes sognefoged Jens Jensen, Grumløse, med 19 stemmer. I Ørslev valgtes husmand og hugger Niels Jensen, Ørslev, med 23 stemmer. Endvidere skulle forstanderskabet af sin midte vælge valgmand til at deltage i valg til amtsråd. Her blev som den første valgt hofjægermester Raben, Lekkendegården. Det var i 1842, mens de to sogne endnu havde fælles forstanderskab. I 1849 d. 13. maj foretoges såvel i Udby skole som i Ørslev skole valg i samme anledning. Her blev i Udby valgt sognefoged Jens Jensen, Grumløse, og i Ørslev valgtes gårdmændene Peder Nielsen og Ole Christensen Plovmand, begge af Ørslev.

Som foran beskrevet, optog forhandling om fattigvæsenet en stor del af sogneforstanderskabets tid, men der var også andre områder, der fra første begyndelse var henlagt under dets virke. Her må især peges på Vejvæsenet og skolevæsenet. Angående det sidstnævnte kan man se af forhandlingsprotokollen, at man bl. a. har idømt mulfter for ulovlige skoleforsømmelser. Taksten var 3 sk. pr. dag. Disse mulfter blev opkrævet af sogneforstanderne og derefter indbetalt ved forstanderskabets møder.

Det første møde, som findes refereret i forhandlingsprotokollen for Ørslev sogneforstanderskab, forløb på følgende måde:

1843 d. 5. marts var sogneforstanderskabet samlet i Ørslev hos sognefoged Ole Larsen.

1. Præsten anmeldte fattigvæsenets ekstraordinære indtægter og udgifter fra årets begyndelse af og til dato, hvilke findes hjemmehørende i fattigvæsensprotokollen, fol. 134.
2. Mette Christensdatter, der nu er i Ørslev fattighus, havde anholdt om, at fattigvæsenet ville betale for hendes mindste barn, der er hos gårdmand Niels Frantzen i Skallerup, da hun så lettere kunne finde lejlighed til at fortjene noget ved arbejde, men da sogneforstanderskabet har tilstået hende

fuld almisse og fri husleje, fandt man sig ikke beføjet til at yde hende anden hjælp.

3. Angående vejene blev bestemt, at vejen eller gaden fra smedien af ud af byens nordre ende forbi Hans Hansens gård bliver at grundforbedres, og en sluse anbringes ved Lars vævers hus. Vejene fra Ørslev til Ambjerg, nemlig derfra hvor den gamle Præstø landevej skærer vejen og til Ambjerg, bliver at grundforbedres, således at der udføres 3 favne pr. td. hartkorn. Vejen fra Ørslev by ud til Ørslev Kohave bliver at efterse. Gårdmand Niels Jensen bliver at tilholde til at bortskaffe de store sten, som han har lagt ved siden af denne vej, og Lars Pedersen at tage de overkørsler bort, som han har anbragt over grøften langs med denne vej. Det bemærkes, at alle de gamle veje bliver at efterse og istandsættes, om fornødent gøres. Vejarbejdet for dette år tager sin begyndelse med d. 15. juni og skal være fuldendt til den 25. juli.

4. Præsten anmodede sognefogeden at indkræve hos Knud Nielsen alimentationsbidrag til hans søn Jacob Hansen, hvilket bidrag skulle have været erlagt 1. jan. d. a. med 3 rdl. for første halvår 1842.

5. Niels Møenboe havde anholdt for sogneforstanderskabet, at fattigvæsenet ville komme ham til hjælp med at betale det halve af det beløb, han skulle erlægge til Rasmus væver her i byen, hos hvem hans søn Hemming, der i flere år havde været syg og sengeliggende af en benskade, men nu var blevet helbredt, var kommen i lære. Det hele, der skulle betales for ham var 10 rdl., altså er det 5 rdl., som Niels Møenboe ønsker, at fattigvæsenet ville forstrække ham med.

Forstanderskabet vedtog straks at betale 2 rdl. 3 mk., og hvis det viser sig, at Hemmings helbredstilstand ej skal lide for meget ved at være i væverlære, da at udbetale ham de øvrige 2 rdl. 3 mk. til 1. august d. a.

6. Det bemærkes, at skolelærer Petersen har antaget seminarist Zinn til hjælpelærer fra 1. maj af i stedet for Thorstensen.

7. Sogneforstanderne Ole Larsen og Hans Hansen anmeldte, at

de havde tinget Jens Krog til at vinde risgærder omkring fattighusets have for 3 mk.

8. Det blev vedtaget, at der i det ledige rum i fattighusets søndre ende bliver opført en skorsten af rå sten, 1 fag vinduer og 4 halve døre tilligemed et skillerum, således at dette rum bliver indrettet til et køkken og ~~verelse~~ til beboelse for en familie. Det kunne udlejes, og lejen blive til indtægt for fattigkassen.

Derpå blev mødet sluttet med underskrift.

J. Chr. R. Lund Aagaard Ole Larsen Hans Hansen

Lars Nielsen Poul Pedersen

På det næste møde, som blev afholdt i Udby præstegård

4. juli 1843, var der i lighed med de fleste senere møder et punkt på dagsordenen, der lød som følger:

Sogneforstanderne indbetalte skolemulkter for maj måned, hvilke findes indført i skoleforhandlingsprotokollen (fol. 98), og mulkt, der ikendtes for forsømmelser i juni måned, i samme fol.

Om fattigvæsenet

Det fælles fattigvæsen for de to sogne blev organiseret i 1802-03, da det offentlige fattigvæsen blev organiseret efter plakat af 5/7 1803, hvorefter der i ethvert sogn skulle oprettes en fattigkommission med sognepræsten som formand. Andre medlemmer af kommissionen var politimesteren eller hans repræsentant samt 3 eller 4 sognebeboere. Først ved gennemførelse af landkommunalloven af 1867 overgik administrationen af fattigvæsenet til sognerådene.

Før 1803 måtte de fattige hutle sig igennem fortrinsvis ved tiggeri, men nu blev der indført en formelig fattigskat, der i de to sogne, Udby og Ørslev, fastsattes således:

Hver gårdmand	betaler årligt	1 mk.
- husmand	-	8 sk.
- tjenestekarl	-	8 -
- tjenestepige	-	4 -

Af folk uden for bondestanden ydes frivillige bidrag

Sognepræsten betaler årligt 2 rdl.

Herskabet på Iselingen betaler årligt 10 rdl.

Der var dog også andre indtægter til fattigkassen.

Indlagte beløb i kirkeblokken samt ofre ved højtidelige lejligheder (gilder, bryllupper, barnedåb, begravelser etc.) Sædvanligvis indkom der på denne måde ca. 30 rdl. pr. år.

Endvidere var der 3 legater, som senere blev delt mellem de to sogne (se s. 39) Disse legater indbragte til fattigkassen ca. 10 rdl. pr. år.

De samlede indtægter for fattigkassen udgjorde de første år ca. 100 rdl.

Hver fattig fik efter omstændighederne 2 - 4 rdl. om året "til at anskaffe sig linned og uldent, husleje og andre fornødenheder for".

Ud over fattigskatten ydede hver gårdmand om året i naturallier $1\frac{1}{2}$ skp. rug, 2 skp. byg og 4 pund (2 kg.) sul.

De allerfattigste og mest hjælpeløse modtog heraf pr. år

6 skp. rug, $1\frac{1}{2}$ td. byg og 1 lispund (8 kg) sul. Desuden lidt brød, gryn, mel, salt og smør.

Ifølge fattigkassens regnskab var der de første år efter 1803 i de 2 sogne mellem 20 og 30 fattige, som blev forsørgede efter denne ordning.

Selv om det formelt først var i 1867, sognerådet overtog administrationen af fattigvæsenet, så var det dog i praksis, sogneforstanderskabet, der behandlede fattigsager. Således bemærkes det ved mødet d. 6/3 1845:

Sognefoged Ole Larsen indleverede en regning på 4 alen lærred indkøbt til et par bukser til Christen Danielsen og i syløn for samme 1 mk. 8 sk., hvilket beløb 1 rdl. 1 mk. 8 sk. blev ham betalt.

Behandling af fattigsager gik ikke altid gnidningsløst af, Det var ikke anderledes dengang end nu: Det hændte, at en eller anden fattig gjorde vrøvl over den behandling, der blev dem til del. Således kan nævnes en sag fra 1869, da gmd. Mads Jensen (Bygård) var sognerådsformand. Maren Christensdatter har klaget over sognerådet til amtet. Hvad hendes ankeskrivelse går ud på, fremgår tydeligt af sognerådsformandens svar

eller redegørelse dateret d. 21/7 1869:

Det forholder sig ganske rigtigt, at Maren Christensdatter d. 3. ds. var mødt i Ørslev skole ved fattiguddelingen, ikke for at bede om hjælp, men for som altid at tvinge sognet til at give hende, hvad hun forlanger, og når hun så ikke straks kan blive affærdiget, så falder hun i huiing, så der næsten ikke kan høres ørenlyd. Det var også tilfældet denne gang, hvorfor sognerådet bad hende tie eller gå, men da ingen af delene var muligt, så gik jeg, formanden, ned i den anden ende af skolen for at sætte hende ud, men da hun mærkede det, rakte hun tunge af mig og for i det samme ud af skolen, formodentlig for hun tror at kunne gøre nar af mig, fordi jeg i en 14 ugers tid har haft leddevand i mit ene knæ, er lidt dårlig til bens og må bruge stok. Jeg gjorde da ikke andet end lukkede døren efter hende, men får næppe vendt mig, før døren er hugget op, jeg vender mig og slår efter hende med min stok, men nåede hende ikke, hvilket sognerådsmedlemmerne og almisselæmmerne skal være vidne til. Hvad Maren Christensdatters understøttelse angår, da har hun fået husly og ildebrændsel og får også jævnlige 1 - 2 rdl., ikke at tale om, når hun er syg, får hun den hjælp, som de andre fattige, men hun er et menne-ske, som aldrig får nok og aldrig beder ordentligt om noget, men tiltvinger sig det med uartigheder og grovheder. Hvad rug, byg og sulevarer angår, da kan det ikke gives hende, når det ikke i forvejen er bestemt. Foruden bliver det ikke tilstået nogen, førend de er så gamle og så svage, at de ikke kan hjælpe til deres egen forsørgelse, og det er Maren Christensdatter ikke.

M. Jensen.

Det er sandsynligt, at Maren Christensdatter har forfulgt sagen videre, for d. 21/8 s. a. fremsendes fra sognerådsformanden følgende erklæring:

Over nærværende klage fra Maren Christensdatter af Ørslev tillader sognerådet sig ærbødigt at meddele:

Det forholder sig ganske rigtigt, at hun ikke har modtaget pengene til sit barn for sidste kvartal, fordi hun gik fra

tildelingen i skolen d. 3. juli, førend pengene kunne udbetales hende, senere har hun fået bud fra formanden med den fjoldelede mandsperson, som er i stue med hende. Man fandt sig ikke beføjet til at betroe ham pengene, men gav ham den besked, når hun kom selv, skulle hun få dem. Da amtets sidste resolution blev forkyndt for hende, blev det også sagt hende, at hun kunne hente sine penge, men hun vil ikke, og man syntes dog, det var for meget at bringe hende dem, da hun engang er så opsat. Hvad den mandsperson angår, som hun besværer sig om, da er det et stakkels enfoldigt skrog, som hun selv har givet tilladelse til at måtte bo i samme stue, fordi hun skulle for betaling vaske om ham og holde ham ren, og han fornærmer hende såmænd ikke, men hun er så vred og så krakilsk, at hun ikke ved, hvad hun skal hitte på. Skal det vare ved, så kommer vi til at bede amtet om tilladelse til at sætte hende på en arbejdsgård for at se, om det ikke kan kurere hende.

M. Jensen.

Fattighuset lå på sydsiden af Ørslev gade på mtr. nr. 75 c. Det blev solgt ved auktion i 1902 for 150 kr., men inden da havde man fået indrettet fattiggård. Det startede i 1888, da sognerådet besluttede at indbyde til beboermøde d. 28. januar. På dette møde kunne man drøfte, om man skulle bygge et nyt fattighus eller eventuelt en fattiggård. På et senere sognerådsmøde samme år blev man enige om, at man ikke oftere ville indbyde til beboermøde om sagen. Man gjorde nu forskellige forsøg på at købe en bondegård, som man derefter kunne indrette til formålet. Efter 2 forgæves forsøg i den retning indkaldte man alligevel til beboermøde om sagen. Denne gang d. 29. september. Resultatet af drøftelserne på dette møde kendes ikke, men d. 30. november samme år indledtes forhandlinger med gmd. Ole Jørgensen om at købe hans gård (mtr. nr. 15). Købet blev afsluttet d. 29/12 1888. Prisen var 40.000 kr., og til formålet optog kommunen forskellige lån af i alt 55.000 kr. De 15.000 kr. skulle anvendes til indretning af bygningerne, så de blev anvendelige til at huse et antal fattiglemmer.

Da der stadig var landbrug ved gården, antog man en bestyrer. Stillingen blev kundgjort ved kirkestævne, og der indkom 13 ansøgninger. Det skulle imidlertid vise sig, at stillingen ikke var særlig attråværdig. I hvert fald skiftede man ofte fattiggårdsbestyrer. De første 5 bestyrere var

Andreas Andreassen	1889 - 1892
Kristian Pedersen	1892 - 1896
Jakob Nielsen	1896 - 1899
Niels Hansen	1899 - 1906
Peder Nielsen	1906 -

Velsagtens på grund af de korte funktionstider for de forskellige bestyrere drøftede sognerådet ved flere lejligheder at sælge gården. Det blev endogså besluttet på et vist tidspunkt, men der blev aldrig gjort alvor af denne beslutning. Derimod blev jorden efterhånden solgt fra, og der blev oprettet 6 parcellistejendomme på jorden.

Senere brugte man betegnelsen Alderdomshjemmet, og her havde sognerådet kontor og mødelokale, indtil kommunesammenlægningen fandt sted i 1970. Herefter betegnes institutionen som plejehjemmet "Kildevang".

Vejvæsenet.

Der blev jævnligt ført forhandlinger og taget beslutninger om, hvilke vejstrækninger, der skulle istandsættes, og hvem der skulle levere grus og andet vejmateriale til dette formål.

Her skal blot fremføres nogle få eksempler på sogneforstanderskabernes (sognerådenes) drøftelser af sådanne sager:

30. maj 1844. På justitsråd Oxenbølls foranledning blev valgt en befuldmægtiget fra Ørslev sogn til at give møde på Køngkro fredag d. 31. ds. for sammen med amtsrådets kommitterede at tage stilling til, hvilke biveje i Vordingborg søndre birk der skulle vedligeholdes for amtsrepartitionsfondens regning. Valgt blev sognefoged Ole Larsen.

28. juni 1844. Johan Frederiksen i fattighuset antoges til at planere byens gade 2 gange om ugen, nemlig onsdag og lørdag, for en betaling af 20 sk. pr. dag.

20/12 1905. Beboerne i Ellerød har søgt om at få deres vej ontaget som kommunevej. - Det blev nægtet.

Distriktshest.

Ifølge lov af 16. marts 1851 blev en del af kavalleriets heste i fredstid udstationeret hos bønderne, som for betaling skulle pleje og fodre dem. Med mellemrum blev en sådan hest indkaldt til syn ved militæret, hvor det blev afgjort, om hesten var i forsvarlig stand, eller om den skulle kasseres og derefter erstattes (remonteres). Det var sogneforstanderskabets opgave at sørge for anbringelse af en sådan distriktshest (remontehest), og det skete som regel ved licitation. En sådan licitation fandt f. eks. sted i Ørslev d. 6. november 1867. Konditionerne var følgende:

1. Hesten modtages i den stand, hvori den befindes.
2. Den udsættes på 10 år.
3. Den mand, som modtager hesten, indestår i et og alt for hesten efter lov af 16. marts 1851, bringer og afhenter den ved indkaldelsen til tjenesten, svarer selv mulkt for, hvad mangler, der befindes ved den. Stiller selv og betaler en ny hest, hver gang den bliver utjenstdygtig i de 10 år.

Den lavest-bydende blev gmd. Rasmus Hansen (Kriggård) med 100 rdl. om året. Han underskrev en erklæring om, at hvis han inden for de 10 år sælger gården, skal han accordere med den ny ejer om overtagelse af hesten resten af de 10 år.

D, 14. august 1868 stillede Rasmus Hansen efter tilsigelse med hesten ved husarregimentet i København, hvor den blev kasseret, og hvor han derefter fik besked om at stille med en ny hest inden 14 dage.

3 dage senere accorderede han med en mand i Jørslev, som påtog sig for en betaling af 285 rdl. at stille en ny hest for ham. Efter fremsendelse af hestens stamtavle blev den godkendt og afleveret til regeringen. Det er overvejende sandsynligt, at Rasmus Hansen derefter beholdt den kasserede hest. Men nu forlangte han, at sognerådet skulle enten vedblivende betale ham foderpenge 100 rdl. om året i resten af perioden eller også refundere ham de 285 rdl. Denne sag medførte en del skrivelser mellem sognerådet og amtet. Hvordan den

endelige ordning blev, synes ikke at fremgå af forhandlingsprotokollen, men af regnskaberne kan man se, at Rasmus Hansen i 1868 har fået for distriktshestens pasning 91 rdl 64 sk. og i 1869 65 rdl., hvilket kan tyde på, at man har indgået et forlig. Rasmus Hansen var for øvrigt selv medlem af sognerådet på dette tidspunkt.

Andre emner.
=====

16/11 1843 indbetalte sognefoged Ole Larsen en mulkt til de fattiges kasse på 3 mk. - erlagt af indsidder Ole Jørgensen for ulovlig skovhugst.

1844 d. 24/9 underrettede sognepræsten sogneforstanderskabet om, at sognebiblioteket nu ejede 112 bd. Han anmodede forstanderne om at påvirke sognebeboerne til at benytte biblioteket, og for at give flere adgang til samme blev det vedtaget, at det årlige bidrag til folkebibliotekets benyttelse skulle nedsættes til 1 mk.

1845 d. 6/3 fremlagde præsten et regnskab for sognebiblioteket for afvigte år. Indtægterne var 3 rdl., mens udgifterne havde været 3 rdl. 23 sk. Der var således en underballance på 23 sk.

1852 d. 9 februar. Der blev fremlagt en skrivelse fra distriktslæge Strøm, hvorefter Peder Nielsens datter i Ørslev Kohave behøvede lægebesøg. På grund heraf havde præsten gennem sognefogeden ladet 2 vogne tilsige til at hente lægen til bemeldte syge og hjemføre ham igen. Men da det senere var blevet oplyst, at Peder Nielsen selv havde vogn og en hest, blev det taget under overvejelse, om han burde godtgøre de mænd, der havde præsteret disse kørsler, men man fandt, at sagen for denne gang kunne bortfalde, men at der ikke oftere måtte hentes læge til hende af sognet, da faderen selv måtte besørge det og tillige betale lægen og medicinen.

1853 d. 16. februar blev det vedtaget at skrive til justitsråd Oxenbøll og foreslå, at når han meddeler tilladelse til at afholde ungdomsgilde og kæstegilde, at han da vil opgive en bestemt tid, inden hvilken de skal være ophørt, at sogneforstanderskabet kan føre tilsyn med, at den

tilladelse ikke misbruges, da den skik somme tider har fundet sted, at sådanne gilder er blevet fortsat i flere dage og nætter.

1864 d. 27. februar. Der blev tilstået de koner, hvis mænd er i krigen, hver 14. dag:

Niels Christiansens kone	1 skp. rug, 1 skp, byg og 1 rdl.
Hans Nielsens kone	1 - - , 1 - - og 1 -
Jens Hansens kone	1 - - , 1 - - og 3 mk.
Bendt Pedersens kone	1 - - , 1 - - og 3 mk.
Jakob Hansens kone	1 - - , 1 - - og 3 mk.
Lars Johansens kone	1 - - , 1 - - og 3 mk.
Lars Nielsens og Peder Hansen	hver 1 rdl.

Skolevæsenet under det kommunale selvstyre

Isak Petersen var skoleholder i Ørslev i årene 1807 - 1848. I denne periode skete der flere ting, som fik betydning for skolens udvikling.

Skoleloven af 1814 præciserede den almindelige undervisningspligt, hvilket medførte en mærkbar stigning i skolens elevantal. I 1839 fæstede Isak Petersen en gård (Vestergård), som han så skulle passe samtidig med skolegerningen. Det viste sig dog snart, at han ikke selv kunne magte begge dele, hvorfor han for egen regning antog en hjælpelærer. Hans aflønning af en sådan hjælpelærer var så slet, at det medførte en jævnlig skiften medhjælper, hvilket selvsagt almindeligvis var skadeligt for skolearbejdet. I 1841 indførtes det kommunale selvstyre, hvorefter en folkevalgt forsamling fik medansvar for skolens trivsel og virke.

Ved gennemlæsning af sogneforstanderskabets forhandlingsprotokol kan man få et levende indtryk af skolens hele udvikling efter 1841. Mange og lange var de forhandlinger, der fandt sted, og her skal derfor meddeles følgende uddrag af protokollen.

11. sept. 1843 Det bemærkes, at Isak Petersen har antaget som hjælpelærer seminarist Zinn i stedet for Thorstensen. På foranledning af en skrivelse fra provst Smith drøftedes det uheldige i den hyppige skiften hjælpelærer. Provsten an-

tyder, at man kunne overveje at entledige (afskedige) Isak Petersen. Hans pension ville i så fald blive 20 tdr. byg årlig og af skolelærerhjelpekassen 40 - 50 rdl. Såfremt han ikke ville indgå på dette, måtte man henstille til ham at byde sin hjælpelærer en sådan løn, at han ville blive ved skolen i længere tid.

16. november 1843. Provsten foreslog i en skrivelse af 31. september s. a., at sogneforstanderskabet antog en hjælpelærer på sådanne vilkår, at det var muligt at beholde ham for længere tid, men forstanderskabet blev enige om, at de for øjeblikket intet kunne foretage sig i denne henseende, men at man burde oppebie nogen tid for at se, hvilken fremgang børnene kunne gøre under den nuværende hjælpelærer, og hvorvidt denne kunne komme ud af det med den accord, han havde sluttet med Petersen.

12. febr. 1844 Der blev forelagt en ministeriel skrivelse angående skolegymnastik. Herefter skal der til formålet anskaffes en "klavremaskine", således som den er afbildet i "Lærebog i gymnastik, Tabel IV."

På dette møde omtales hjælpelærer C Blum. Han havde i vinter benyttet gymnastikpladsen til derpå at anbringe den ham betroede gødning. Det blev forbudt ham, og han fik anvist en gødningsplads sønden for skolen.

25. april 1844. Præsten henstillede til "hr. skolepatronen", at skolebygningen bliver udspækket og hvidtet udvendig og indvendig inden 15. maj, fordi provsten havde anmeldt at ville holde visitats den dag.

Ved denne visitats foreslog provsten en udvidelse af skolestuen, og dette forslag blev drøftet ved et møde d. 6. marts 1845, uden at man dog tog nogen beslutning derom.

4. aug. 1845 Skoledirektionen har forlangt en erklæring, om man på grund af det store børnetal vil ansætte en andenlærer, så der kan blive 4 klasser i stedet for 2. Det kunne bevirke, at børnetallet i hver klasse blev 30 i stedet for som nu 60. Erklæringen kom til at gå ud på, at man hellere ville udvide skolestuen, da en andenlærers løn vel næppe ville blive mindre end 200 rdl. om året.

29/11 1845 blev behandlet en skrivelse fra provst Nielsen, Langebæk, som indeholdt et forslag til fornyet overvejelse angående ansættelse af en andenlærer. Provsten fremkom heri med et tilbud om at skaffe et byggelån til udvidelse af skolen. Sogneforstandernes reaktion på denne skrivelse var for det første, at da man i skolekassen havde en kapital på 375 rdl., behøvede man ikke at optage noget lån til en skoleudvidelse, men for det andet ville det blive en for trykkende byrde for det lille sogn at ansætte en andenlærer, selv om hans løn blev ansat til 150 rdl. om året + bolig og brændsel.

Nu var der tavshed om denne sag i godt og vel 2 år, men på sogneforstanderskebets møde d. 9. marts 1848 forelå en skrivelse fra det kongelige cancelli, som gennem provsten lod forespørge, hvorvidt man havde besluttet at ansætte en andenlærer, og allerede 3 uger senere, nemlig d. 30. marts, lod cancelliet meddele gennem provsten, at nu havde cancelliet bestemt, at et andenlærerembede skulle oprettes. Men efter en indgående drøftelse af sagen enedes forstanderskebet om at svare, at på grund af de urolige tider (3-års krigen) ønskede man at opsætte bygningsarbejdet ved skolen.

D. 21. december forelå på sogneforstanderskabets møde meddelelse om, at Isak Petersen havde søgt sin afsked fra skolen, og at hans pension ville blive pr. år 4 tdr. 4 skp. byg og 8 rdl. 69 sk. samt en understøttelse på 25 rdl.

I løbet af 1849 blev der stadig presset på dels fra provsten, dels fra selve undervisningsministeriet angående skoleudvidelse og ansættelse af andenlærer, men sogneforstanderskabet nægter stadig lige hårdnakket at gøre noget ved sagen, og der skulle hengå 5 år, før man på ny hørte fra skolemyndighederne.

D. 8/11 1854 forelå på mødet en skrivelse fra provst Nielsen, hvori skoledirektionen krævede en fastsættelse af andenlærers løn samt overslag og tegning til en nødvendig tilbygning til skolen. Men nu foreslog gmd. Jens Hansen, Fæby, støttet af Kaptajn Hansen, Snertingegård, en helt anden løsning på

spørgsmålet. Forslaget gik ud på, at man i stedet for udvidelse af Ørslev skole oprettede en biskole, som passende kunne ligge på Fuglekjær (Brydegårds mark) for børnene fra Fæby og fra de nærmeste udflyttere. Ved en nærmere undersøgelse viste det sig, at der til en sådan skole kunne blive 18 børn, hvorefter der tilbage i Ørslev skole stadig ville være ca. 100 børn. De øvrige sogneforstandere var bange for, at der så alligevel ville blive forlangt ansat en andenlærer, og 3 lærere i sognet havde man slet ikke råd til. Protokollatet angående det pågældende møde fastslår, at "pluraliteten" sejrede. Man fik derefter murermester Tarp til at lave tegning til den ønskede tilbygning.

D. 30. november 1854 blev behandlet en skrivelse fra amtet gående ud på, at nu skulle andenlærerløn og skolebygningsforslag fastsættes inden 14 dage (fra d. 24. nov.).

Lønnen blev derefter fastsat til 150 rdl. + 2 favne brænde og 2 læs tørv. Der opføres en 3 fags tilbygning til udhuset til bolig for andenlæreren, og den nuværende skolestue deles i 2.

På mødet d. 21. maj 1855 forelå meddelelse om, at ministeriet d. 31. marts havde approberet de indsendte tegninger. Provsten havde foreslået bygningen opført i grundmur og at lønnen skulle fastsættes til 200 rdl. om året. Herimod besluttede sogneforstanderskabet, at bygningen skulle opføres i bindingsværk efter forudgående licitation, og lønnen skulle fastsættes til 150 rdl.

D. 2/7 1855 blev det meddelt sogneforstanderskabet, at ministeriet fastholdt sit standpunkt med hensyn til lønnen, og nu krævede man tilbygningen opført snarest.

Licitationen blev afholdt d. 12/7, og sognefoged Niels Henriksen var lavestbydende med 390 rdl., for hvilken sum han skulle lade tilbygningen opføre. Der blev optaget et lån på 300 rdl., idet man regnede med, at de sidste 90 rdl. kunne indgå som en del af de almindelige skoleudgifter.

D. 15/10 s. a. blev der taget syn over den opførte tilbygning, og den blev anset for at være forsvarlig. Jens Hansen, Fæby,

som i mellemtiden havde kæmpet bravt, men forgæves for sin biskole, var dog ikke mere fortørnet over sit nederlag, end at han lånte kommunen 100 rdl. til skolens start.

Således endte 10 års tovtrækkeri mellem skoledirektion og ministerium på den ene side og sogneforstanderskab på den anden. Midt i denne stridsperiode, nemlig ved nytårstid 1849 skiftede skolen lærer, idet den afgåede Isak Petersen efterfulgtes af sin hidtilværende hjælpelærer C. Blum. Om ham kan det bemærkes, at han allerede i 1844 holdt aftenskole. Herom hedder det i forhandlingsprotokollen fra d. 24. sept. dette år: Præsten underrettede sogneforstanderskabet om, at hjælpelærer Blum havde erklæret sig villig til at give nogle konfirmerede drenge og unge karle 3 timers undervisning i regning, skrivning og retskrivning i to aftener om ugen i november, december, januar og februar måneder imod derfor at erholde en liden godtgørelse til lys. Præsten bad forstanderne om at opmuntre fædre og husbønder til at benytte denne lejlighed til at skaffe deres børn og tyende en forøget undervisning.

C. Blum beklædte nu stillingen som skolens lærer og leder, indtil han i 1888 søgte og fik sin afsked. I anledning af lærerskiftet begærede skoledirektionen en opgørelse af embedets lønning, og den blev af sognerådet (som det hed efter 1867) opgivet således:

50 tdr. byg til kapitelstakst	481,00 kr.
Skolepenge	96,00 -
Forskelligt (såsom af en nedlagt gård)	72,00 -
Fourage og brænde	308,20 -
Offer - efter lærerens opgivelse 1886	402,54 -
I alt	<u>1.365,74 kr.</u> =====

En jordlod med 4 tdr. land udmærket jord. Bolig med have og udhus.

Efter C. Blums afsked antoges som førstelærer H. P. Hansen, som beklædte embedet til 1928 og efterfulgtes af den hidtidige andenlærer J. A. Jacobsen. Ved dennes afsked i 1968 blev antaget som ny leder den nuværende skoleinspektør

M. Vestergaard Hansen.

I lange perioder under sogneforstanderskab og sogneråd har man taget meget lempeligt på skoleforsømmelser, især når det drejede sig om, at børnene skulle hjælpe til med det hjemlige arbejde. Skoleloven af 1814 angiver, at mulfter for ulovlige skoleforsømmelser skulle være fra 3 til 24 sk. I Ørslev valgtes den billigste takst 3 sk. I sædetiden, 3 uger om foråret og 3 uger om efteråret, blev der slet ikke idømt mulfter, hvilket fremgår af en skrivelse i 1873 fra sognerådet til provst Nielsen. I denne skrivelse ansøger sognerådet om, at der må indføres den ordning, at børn over 10 år må nøjes med at gå i skole 1 dag om ugen, når de bliver benyttet som vogtere. Drengvogterne skulle gå i skole om onsdagen og pigevogterne om torsdagen. Forsømmelse af denne ene dag om ugen skulle mulfteres med tredobbelt mulkt. Henvendelsen bruger det udtryk, at det ville være "en velgerning for mange fattige folk, som ad den vej må forsørge deres børn". Provstens svar fremgår ikke af forhandlingsprotokollen, men det er en kendsgerning, at denne ordning blev gennemført og blev praktiseret et godt stykke ind i vort århundrede.

Da det omsider efter mange og lange forhandlinger mellem sognerådet og skoledirektionen blev til alvor med ansættelse af en andenlærer, antog man en lærer Aagaard og efter hans afgang en lærer Møller. Tilsammen beklædte de embedet i mindre end 10 år.

Omkring 1865 antog man en lærer Jensen, som dog kun blev konstitueret. Hans forhold belyses klart gennem en skrivelse af 17. marts 1875 fra sognerådet til provst Nielsen: "I anledning af lærer Jensens andragende til den ærede skoledirektion kan vi ikke andet end anbefale ham på det bedste, og da ikke alene sognerådet, men sognets beboere for et par år siden har underskrevet et lignende andragende, nærer vi det håb, at den ærede skoledirektion vil forunde ham den forlangte konstitution både for sognets og Jensens med families skyld, og vover vi nok, om det forlanges, at skaffe hele sognets underskrift på nogle få nær".

Andragendet om videre konstitution af lærer Jensen blev afslået med den begrundelse, at der var så mange ledige seminarister, hvilket kunne tyde på, at den omtalte lærer Jensen var ueksamineret.

Efter opfordring tilsendte sognerådet skoledirektionen - i anledning af det forestående embedsopslag - en opgørelse af andenlærerens løn, og den blev d. 27. marts 1873 opgivet således:

Fast løn	200 rdl.
Andel i skolepenge henved	30 -
Fri bolig for en ugift lærer	
2 favne brænde og 12 læs tørv.	

Et forslag fra sognerådet om at få embedet ændret til et embede for en pøgeskolelærerinde blev først senere praktiseret. Der blev ansat en lærer P. Kønig, og det fremgår af protokollen, at han i 1874 søgte om dyrtidstillæg til lønnen. Det blev nægtet i første omgang, men i 1875 fik han efter fornyet ansøgning bevilget et årligt tillæg på 40 kr. (Danmark var iflg. møntkonventionen netop i 1875 gået over til kr. og øre i st. f. rdl. mk. og sk.)

Da P. Kønig havde anmeldt at ville forlade stillingen i 1880, blev andenlærerembedet ændret til et lærerindeembede. Efter embedsopslaget fremkom der 2 ansøgninger. Den ene var fra Caroline Emilie Blum, som var datter af førstelæreren C. Blum.

Den anden var fra en eksamineret lærerinde Julie Christensen. Et brev fra sognerådet til skoledirektionen 20/11 1879 indeholder en formelig undskyldning for, at man ønskede

Julie Christensen kaldet til embedet. Det hedder bl. a. i brevet: "----- Rådet fandt ingen grund til at tage hensyn til faderen om ansøgeren, da hun vist aldrig har gået i lære andre steder end hos sin fader. ----".

Julie Christensen beklædte derefter stillingen i årene 1880 - 82, og det næste år virkede frk. Wesche, som i 1883 blev forflyttet til Slagelse. Herefter tyede man alligevel til Caroline Blum og antog hende som lærerinde, en virksomhed,

som hun frasagde sig i 1891 p.gr.a. giftermål med parcellist Ole Larsen i Ørslev Kohave.

I det følgende embedsopslag blev indføjet den bestemmelse, at ansøgeren skulle være villig til at spille orglet i Ørslev kirke, såfremt et sådant blev installeret.

Indstillet som nr. 1 og derefter kaldet blev Helene Marie Olsen fra Brødstrup. Hendes virke ved skolen blev kun af kort varighed, og om orgelspil i kirken blev der ikke tale. I 1893 opgav hun stillingen p.gr.a. giftermål med gårdmand Søren Petersen, Vestergård. Hendes efterfølger blev frk. Jakobsen fra Vintersbølle, og da hun i 1901 blev forflyttet til Roskilde borgerskole, blev embedet igen omdannet til et andenlærerembede. Man antog lærer Aksel Chr. Andersen, som hidtil havde været lærer ved Tolstrup skole. Men nu opstod problemet med at få pigerne undervist i håndarbejde. Dette blev ordnet på den måde, at man antog pigen Dorteia Christensen til at tage sig af dette arbejde. Denne Dorteia Christensen havde i nogle år haft en privat pøgeskole. I 1896 fik hun efter ansøgning til sognerådet bevilget 24 kr. for dette år. Beløbet skulle bruges til 2 fripladser for børn af uformuende forældre. I 1898 blev til samme formål bevilget 12 kr. til 1 friplads. Men denne gang blev der stillet som betingelse, at hun underkastede sig skolekommissionens tilsyn samt vejledning fra lærerens og lærerindens side angående undervisningen i hendes private skole.

Ordningen med Dorteia Christensen som håndgerningslærerinde fortsatte til 1908. På dette tidspunkt havde man ladet opføre en skolebygning med lærerbolig øst for vejen til Nyråd. Man ansatte en lærerinde i det nye embede, således at skolen nu havde 3 lærerkræfter..

Lærerinderne i dette embede fra embedets oprettelse til vore

dage var	B. Dahl	- 1913
----------	---------	--------

	Marie Frandsen	1914 - 1935
--	----------------	-------------

	Rigmor Kallestrup	1936 - 1949
--	-------------------	-------------

	Gunhild Klæsoe	1949 -
--	----------------	--------

	Inger Marie Lund-Sørensen	1949 - (nyt emb.)
--	---------------------------	-------------------

De samtidige andenlærere var

Aksel Chr. Andersen	1901 - 1906
Henry Løser	1906 - 1912
J. Bach	1912 - 1914
Jens Thomas Jensen	1914 - 1921
Hans Henrik Hansen	1921 - 1924
Jens A. Jacobsen	1924 - 1928
F. Vestergaard Kristensen	1928 - 1940
Th. Lottrup	1941 - 1945
Herbert Larsen	1945 - 1946
K. Andersen	1946 - 1950
Jacob Jacobsen	1950 - 1953

Efter indvielsen af den nye skole blev der oprettet en del nye lærerstillinger, men at redegøre for dette ligger uden for denne bogs rammer.

Førstelærerens skole med bolig blev opført i 1898

Andenlærerens - - - - - 1908

Forskolelærerindens - - - - - 1874

Ny skolebygning blev i anledning af skoleloven af 1937 opført og taget i brug 1952.

Skolekommission.

I årene 1841 - 1867 udøvedes tilsynet med skolen af sogneforstanderskabet, og selv om sognepræsten fra 1855 ikke mere var egentligt medlem af denne forsamling, så var han dog stadig med til at føre tilsyn med skolen. Ved lov af 6/7 1867 blev det bestemt, at der skulle nedsættes en skolekommission bestående af sognepræsten som formand samt 2 medlemmer valgt af sognerådet.

Den første skolekommission efter denne lov kom til at bestå af følgende:

Sognepræst J. Chr. Reesen Lund, Udby (fmd.)

Grdmd. Mads Jensen (Bygård)

- Peder Poulsen, Græsbjerg.

Ved lov af 20/5 1933 ændredes bestemmelserne om skolekommissionens sammensætning således, at sognepræsten ikke

fremtidig skulle være født formand. Der skulle dog hengå en halv snes år, før dette fik konsekvenser for Ørslev skoles vedkommende. I 1943 valgtes her den første lægmand som formand, nemlig parcellist Carl Jensen, Lillevang. Han afløstes på denne post i 1950 af grdjr. Erik Svendsen, Cøndergård. Herefter var de skiftende formænd:

Tømrermester Gunnar Stær, Ørslev 1964 - 1966

Maskinarbejder Sejer Enevoldsen, Ørslev 1966 - 1970

Efter kommunesammenlægningen i 1970 var skolekommissionen fælles for alle skolerne i Vordingborg kommune, og de enkelte skolars lokale styre blev udøvet af skolenævnet. Formand for Nævnet var : Sparek.best. Per Mardrup, som i 1977 blev afløst af husm. Alice Rasmussen, Annexgård. Da fru Rasmussen kort tid senere ved gårdens salg forlod byen, blev formandskabet overtaget af semin.lekt. John Brinch Møller.

Kirkelige forhold

Også enkelte kirkelige forhold måtte sognerådet tage sig af, indtil loven om menighedsråd kom i 1903.

I 1874 døde pastor Lund, og i den anledning påtog sognerådet sig at tage sig af en sag, som længe havde været et ønske fra befolkningen i Ørslev sogn.

Som før nævnt var Ørslev og Udby sogne ved klammebrev af 1555 blevet sammenlagt til et pastorat. For Udby sogns vedkommende frembød dette ingen særlige problemer, fordi Udby var hovedsognet og derfor havde præsten boende i Udby præstegård. Anderledes stillede sagen sig for Ørslev sogns beboere, da dette sogn var blevet annexsogn. Man følte ofte savnet af at have sin præst boende i umiddelbar nærhed. Dette foranledigede, at sognerådet rettede henvendelse til kirkeministeriet og til kongen med ansøgning om at få ansat en kapellan pro loco (c: med fast afgrænset arbejdsområde), som skulle bosættes i Ørslev og have sit arbejdsområde her. Man udpegede 2 mænd, nemlig sognefoged og gmd. Henrik Olsen (Lindholm) og gmd. Rasmus Hansen (Kriggård), til at rejse til København for der personligt at forelægge sagen for ministeriet og majestæten. Til hjælp til rejseudgifterne blev der af kommunens kasse bevilget 200 kr.

i alt 10 rdl.

Samtidig søgte man amtsrådet om tilladelse til at optage et lån på 200 rdl., som skulle bruges til fremskaffelse af bolig for en eventuel kapellan.

To år senere kom svaret fra kirkeministeriet. Det gik ud på, at en kapellan kunne man ikke få ansat, men derimod skulle præsten i Udby være forpligtet til at læse særskilt med de konfirmander, som havde bopæl i Ørslev. Det blev ikke nøjere pointeret, hvor denne undervisning skulle finde sted, men som før nævnt blev det praktiseret på den måde, at præsten drog til Ørslev og underviste konfirmanderne der. Men det var den mangler på præcision i ordlyden af ministeriets svarsskrivelse, der medførte den strid, som er omtalt s. 28.

I 1903 kom loven om menighedsråd. Den bestemte, at foruden sognepræsten som født medlem skulle der vælges et antal borgerlige medlemmer. Valgbestyrelsen henvendte sig til sognerådet med ansøgning om tilladelse til at benytte sognerådets valgurne ved det forestående valg, men sognerådet bestemte generøst, at man måtte lade anskaffe en splinterny urne for kommunens regning. Valgresultatet i 1903 lader sig tilsyneladende ikke efterspore, men i 1912 valgtes følgende:

Førstelærer, H. P. Hansen, Ørslev
 Grdjr. Peter Larsen, Østergård
 Grdjr. Carl Svendsen, Søndergård
 Grdjr. H. C. Andersen, Ellerødgård
 Skomagerm. Ole Rasmussen, Ørslev

Husmoder Johanne Hemmingsen, Rørkjærgård

Sognepræsten, pastor Jørgensen beklædte formandsposten fra 1903 - 1914. Dette år blev førstelærer H. P. Hansen valgt til denne post - i anledning af den standende strid med pastor Hindsholm. Han beklædte formandsposten til 1919, da der dette år blev præsteskitte. De følgende formænd var

Sognepræst W. M. Haase	1919 - 1928
- P. Høyer-Christensen	1928 - 1930
Førstelærer J. A. Jacobsen	1930 - 1938
Andenlærer F. Vestergaard Kristensen	1938 - 1940

Grdjr. Marius Pallisgaard ,Kirkebjerggård	1940 - 1953
Mejeribestyrer Herman Petersen, Ørslev	1953 - 1957
Førstelærer J. A. Jacobsen, Ørslev	1957 - 1965
Lærer J. Greve Petersen, Ørslev	1965 - 1969
Grdjr. Erik Svendsen, Søndergård	1969 - 1977
Lærer Carl Emil Olsen, Ørslev	1977 - 1980
- Hanne Børner, Ørslev	1980 - 1981
Sygepl.ske Else Marie Andersen, Nørregård	1981 -

Det blev 2 gange forsøgt at få de kirkelige forhold ordnet således, at Ørslev og Øster Egesborg sogne blev sammensluttet til et pastorat. Første gang var i 1916, da årsagen var striden med pastor Hindsholm. Anden gang var efter pastor P. Høyer-Christensens afgang med en påfølgende længere vakanceperiode, i hvilken pastor Johs. Langhoff, Øster Egesborg, var konstitueret; men begge gange mislykkedes forsøget.

Et andet spørgsmål fandt sin løsning i 1968, nemlig kirkens overgang til selveje.

Kirkens tiende og gods tilhørte i ryttergodsperioden kongen, og ved auktionen i 1774 blev det købt af baron Reinhard Iselin, idet det var en del af godset Iselingen. De efterfølgende ejere af dette gods havde derefter alle økonomiske forpligtelser over for Ørslev kirke.

Ved det årlige kirkesyn i 1967 meddelte den daværende kirketiendejer, grev Chr. Ahlefeldt-Laurvig, at han begærede kirketienden afløst i den nærmeste fremtid. Dette blev derefter gennemført allerede året efter.

Ordnningen med konfirmandundervisning i Ørslev blev i pastor Svend Christensens embedstid ændret således, at konfirmanderne fremtidig bliver befordret med bus til Udby for at blive undervist der.

I perioden fra sogneforstanderskabets oprettelse til vor tid har følgende præster beklædt embedet:

J. Chr. Reesen Lund	1804 - 1874
Holm	1874 - 1878
Jensen	1878 - 1883
Gudme	1883 - 1900

Jørgensen	1900 - 1914
Hindsholm	1914 - 1919
W. M. Haase	1919 - 1928
P. Høyer-Christensen	1928 - 1962
B. Vilslev Petersen	1964 - 1977
Svend Christensen	1977 - 1981
Poul Sørensen	1981 -

Sogneforstanderskabets sammensætning
og funktionstid.
=====

Funktionstiden for de valgte medlemmer af sogneforstanderskabet var 6 år, men således, at halvdelen afgik hvert 3. år. I perioden fra 1843 til 1870 fandt genvalg ikke sted. Kun i ganske få tilfælde blev den samme mand valgt i 2 perioder, men i alle tilfælde var det med nogle års mellemrum.

I 1855 blev det bestemt ved lov, at de største jordbesiddere ikke mere skulle være fødte medlemmer af forstanderskabet, og som født medlem havde sognepræsten kun stemmeret i fattig- og skolesager. Ifølge den samme lov havde den højstbeskattede femtedel af vælgerne ret til at vælge den største del af sogneforstanderskabet, mens de øvrige måtte nøjes med at vælge den mindste del. Antallet af sogneforstandere i Ørslev blev fastsat til 5. Den højstbeskattede femtedel havde således ret til at vælge 3 og de øvrige 2. Første år - d. v. s. til funktionstid fra 1/1 1856 - måtte såvel de højst som de lavest beskattede vælge deres repræsentanter i sogneforstanderskabet, men valget fandt ikke sted den samme dag. De mænd, som var valgt af de lavest beskattede, afgik efter 3 års forløb, hvorefter der blev foretaget nyvalg. Efter yderligere 3 år afgik de øvrige til nyvalg, og derefter afgik disse grupper skiftevis.

Det således helt folkevalgte sogneforstanderskab fik følgende sammensætning:

Valgt af de lavest beskattede

Gmd. Hans Jacobsen (Lundegård)

Husm. og hugger Niels Jensen, Ørslev

Valgt af de højst beskattede

Gmd. Niels Poulsen (Svingkjærgård)

- Carl Christensen (Lillevangsgård)

- Sigfred Petersen (Vestergård)

Sidstnævnte blev valgt til formand.

Ved lov af 1867 ændredes sogneforstanderskabets navn eller betegnelse til sogneråd. Formandskabet beklædtes gennem årene 1856 - 1970 af følgende:

Gmd. Sigfred Petersen (Vestergård)	1856
- Niels Poulsen (Svingkjærgård)	1857
- Hans Jacobsen (Lundegård)	1858
- Carl Christensen (Lillevangsgård)	1859
- Sigfred Petersen (Vestergård)	1860
- Niels Poulsen (Svingkjærgård)	1861
- Peder Nielsen (Annexgård)	1862
-- Jens Hansen, Fæby	1863
- Lars Christensen (Bakkegård)	1864
- Ole Nielsen (Søndergård)	1865
- Ole Rasmussen (Ydergård)	1866
- Mads Jensen (Bygård)	1867 - 1872
- Henrik Olsen (Lindholm)	1873 - 1876
- Rasmus Hansen (Kriggård)	1877 - 1879
- Chr. Nielsen (?)	1880 - 1882
- Niels Jensen (?)	1883 - 1885
- Christen Nielsen (?)	1886
- Hans Petersen (Korsgård)	1887 - 1888
- Peder Larsen (Østergård)	1889 - 1891
- Rasmus Nielsen (Annexgård)	1892 - 1897
- Niels Hansen (?)	1898 - 1900
Husmd. og væver Hans Sørensen	1901 - omkr. 1916
Gmd. Hemming Hemmingsen (Rørbæksgård)	omkr. 1916 - 1920
- H. C. Andersen, (Ellerødgård)	1920 - 1936
Parcll. Carl Jensen, Lillevang	1936 - 1939
Prpt. N. J. H. Matzen (Nørreskovgård)	1940 - 1943
Arbmd. Sigurd Christensen, Ørslev	1944 - 1951
Grdjr. Harry Skovgaard Nielsen (Dyssegård)	1952 - 1961
Mejerist Peter Larsen, Ørslev	1962 - 1965

Derefter blev Ørslev ved kommunesammenlægningen i 1970 en del af Vordingborg kommune.

Den seneste udvikling.

Et strejf gennem Ørslev bys udvikling gennem det sidste halve århundrede vil afsløre, at der er visse virksomheder, som har bestået gennem alle 50 år, og som stadig består. Eksempelvis kan nævnes Ørslev brevsamlingssted. Det startede i 1920 med sadelmager N. P. Jensen som leder. Samtidig blev oprettet kørende postforbindelse mellem Ørslev og Vordingborg. Her var det Peter Petersen ("Gartnerpeter"), som var den førende kraft. Brevsamlingsstedet består stadig, mens den kørende postforbindelse nu er overtaget af mere moderne busforbindelser.

Nævnes må også Ørslev vandværk, som startede i 1911 med grdjr. Carl Svendsen, Søndergård, som formand og med en bestyrelse, som foruden formanden bestod af handelsmand G. Christensen, malermester, kunstmaler L. P. Johansen og parcell. Isak Olsen. Dette vandværk fungerer stadig. Det samme gælder den store transformatorstation i Lillevang, som SEAS lod opføre i 1929 med montør Chr. Nielsen som daglig leder. Herudover har nogle få håndværksvirksomheder overlevet, men i det store og hele er der sket store forandringer.

Hvad landbruget angår illustreres dette klart gennem den kendsgerning, at af byens oprindelige 31 gårde og 53 parcelejendomme er nu kun 16 gårde og ca. 30 parcelejendomme tilbage. Den store reduktion er sket gennem udstykning til parcelhusområde eller bortforpagtning af jorden ligesom store arealer er udlagt til det industricenter, som i 1975 blev oprettet fælles for flere sydsjællandske kommuner. For parcelejendommenes vedkommende er reduktionen i flere tilfælde sket ved sammenlægning til større enheder med det formål at kunne få en mere rationel udnyttelse af de moderne - men også dyre - landbrugsredskaber og -maskiner.

Et levende indtryk af denne udvikling kan man få ved at betragte nedenstående skematiske oversigt:

	1930-32	1980-82
Indbyggerantal	ca. 1000	ca. 1700
Skolen		
Antal elever	- 100	- 270
- årgange	7	6
- lærere	3	17
Selvstændigt landbrug		
Proprietærgård	1	1
Oprindelige gårde	30	16
Parcelejendomme	53	30
Handel, håndværk og industri		
Bageri	1	1
Bankfilial	0	1
Blikkenslager	0	1
Brugsforening	1	1
El-installatør	0	1
Fabriksvirksomh.	2	8
Antal ansatte	ca. 10	ca. 150
Frisør (damer)	0	3
do (herrer)	2	1
Gartner	3	3
Grossist	0	1
Importør	0	1
Køretmager	1	0
Købmandsforr.	4	1
Maler	3	1
Manufaktur og trikotage	1	0
Maskinstation	0	1
Mekaniker	1	1
Murer	0	1
Mølleri m. foderstofforr.	2	0
Pelsdyrfarm	1	1
Sadelmager	2	0
Shipping	0	1
Skomager	3	1
Skrædder	1	0
Slagter - viktualieh.	4	0
Smedie	2	1
Snedker	1	1
Sparekasse	1	0
Sparekassefilial	0	1
Tobakshandel	2	0
Tøffelmager	1	0
Urmager	2	0
Vognmandsforr.	3	3
Åghandel	1	0

(Ovenstående skema må tages med et vist forbehold, men hovedindtrykket af udviklingen fremgår dog tydeligt.)

Afslutning.

Formålet med nærværende skildring skulle være et bidrag til, at de mænd og kvinder, som har været med til at præge byens udvikling gennem tiderne, og de begivenheder, store og små, som har fundet sted her "fra Arilds tid til vore dage", ikke skal blive underkendt og ikke skal forsvinde i glemselens mørke. De gamle protokoller og andre skrifter har været de gode og rige kilder, som det har været muligt at øse af, og et særdeles værdifuldt bidrag til arbejdets fuldførelse har været de mange oplysninger og beretninger, som hidrører fra Ørslev bys beboere - såvel nulevende som mange, der nu ikke er mere, men dog stadig lever hos os i erindringens verden.

--- o ---

Rettelser og tilføjelser.

Der var oprindeligt 2 gårde i Ørslev, der blev benævnt Maglebjerggård. For at skelne mellem dem er de betegnet med henholdsvis Maglebjerggård - vest og Maglebjerggård - øst, men senere blev den sidstnævnte "omdøbt" til Bygården.

I Bidrag til Ørslev bys historie 1935 er Christiansmindefesteren omkring 1810 fejlagtigt angivet som Shristen Pedersen (s. 21) Hans navn var Christian Pedersen.

I samme bog s. 73 l. 29 og s. 81 l. 18 læses stambogården. Det skal begge steder være stervbogården . (Stervbo = dødsbo).

I forbindelse med anlægget af en motorvej i forbindelse med Farøbroen har arkæologer konstateret, at der på en strækning øst for byen har været en række jernalderbebyggelser. Endvidere er der på samme sted fundet spor af mennesker fra den yngre jernalder.

amtsrepartitionsfonden = amtsrådets kasse

Første afsnit af denne bog (s. 1 - 29) består af manuskript til foredrag holdt i Ørslev d. 26/11 1980 på foranledning af Ørslev Borgerforening. Resten af bogen er resultatet af senere lokalhistoriske studier.

Der er ved udarbejdelsen af såvel "Bidrag til Ørslev bys historie - 1935 - som af nærværende anden del benyttet følgende kilder:

Trykte kilder

Danmarks kirker (Præstø amt)	Gad 1933-35
Den danske folkeskole (statistik)	Kbh. 1933
Dollerup, Preben: Brugsforeningerne 1866 - 1896	D.d.F. 1966
Hald, Kristian: Vore stednavne	Gad 1965
Historisk mindetavle - Præster og lærere i Ørslev	
Jessen, Johs. : Præstø smts skolehistorie til 1830	Hist. samf. 1950
Jubilæumsskrift for Ørslev Brugsforening 1972 - 1972	
- - - Sparekasse	1950
Nygård, S.: Kronens skøder på erhvervet og afhændet gods 1541 - 1765	Kbh. - 1955
Trap, J. P.: Danmark (Præstø amt)	Gad 1955
Vestergaard, F.: Salget af Vordingborg rytterdistrikt	Hist. samf. 1975
Vordingborg Dagblad (ældre årgange)	Lokalhist. arkiv, Vo.
Højskolebladet 1899	

67

Utrykte kilder

Beretning om udskiftning af Ørslev by 1782 og 1798	Privat eje
Forhandlingsprotokoller:	
Udby-Ørslev sogneforstanderskab 1841	Vo. rådhusarkiv
Ørslev Andelsmejeri	Privat eje
- Brugsforening	Lokalhist. arkiv, Vo.
- Forsamlingshus	Privat eje
- Gymnastikforening	-
- Husmandsforening	-
- Menighedsråd	-
- Skolekommission	-
- Skytteforening	-

Forhandlingsprotokol for Ørslev sogneforstanderskab 1843 -
Kopibog for Ørslev sogneråd 1868 -
Lilliendals godsarkiv
Nationalmuseets sognebeskrivelser (Ørslev) Kopi i
Sjællands landstings skødeprotokol
Tingbogen for Ørslev
Skøder og andre dokumenter
Valgprotokol for Udby og Ørslev sogne 1841 -

Vo. rådhusarkiv
-
Landsarkivet
Sydsjællands Museum
Landsarkivet
Dommerkontoret, Vo.
Privat eje
Vo. rådhusarkiv

Kort

Matrikelkort over Ørslev
Rytterkort over Ørslev

Matrikelsarkivet

Andre kilder:

Skriftlige meddelelser fra Alm. Brandforsikring
Mundtlige beretninger og overleveringer fra såvel nulevende som nu bortgangne bebo-
ere i Ørslev.

Endvidere kan med udbytte om emnet læses:

Hansen, H. P.	: Folketingsvalg i 100 år
la Cour, Vilh.	: Sjællands ældste bygder
Lütken, O. D.	: Bidrag til kendskab om danske provinseres nu- værende tilstand i økonomisk henseende

Næstved 1949
Asch. 1927

Med arkæologen Danmark rundt

Munk, Holger : Hasselskoven
- : Rytterbonden

Kbh. 1839
Pol. 1961
Frederikssund 1969
D.d.F. 1958
Sch. 1940
Nastv. 1912 -

Steensberg, Axel : Den danske landsby

Arbøger udgivet af Historisk Samfund f. Præstø Amt

Tak til alle, som beredvilligt har udlånt mig private forhandlingsprotokoller eller andre historiske dokumenter samt til alle, som har bibragt værdifulde oplysninger om Srslev i ny eller gammel tid.

Indholdsfortegnelse

Ørslev Kirke	s.	2
Vildtbanen	-	3
Rytterdistriktet	-	3
Skole	-	4
Udskiftningen	-	8
Overgang fra fæste til selveje	-	9
Den økonomiske og kulturelle udvikling	-	11
Ørslev Forsamlingshus	-	12
Ørslev Brugsforening	-	15
Ørslev Andelsmajeri	-	18
Ørslev Sparekasse	-	19
Ørslev Husmandsforening	-	21
Den kulturelle udvikling	-	23
Ørslev Skytteforening - Ørslev Gymnastikforening	-	24
Foredragsvirksomhed	-	27
Det landkommunale selvstyre	-	29
Om fattigvæsenet	-	43
Vejvæsenet	-	47
Distrikthest	-	48
Andre emner	-	49
Skolevæsenet under det kommunale selvstyre	-	50
Skolekommission	-	58
Kirkelige forhold	-	59
Sogneforstanderskabets sammensætning og funktions tid	-	62
Den seneste udvikling	-	64
Afslutning	-	66
Rettelser og tilføjelser	-	66
Kildefortegnelse	-	67